লেনদেন লিপিবদ্ধকৰণ-II
Recording of Transactions-II

4

তোমালোকে তৃতীয় অধ্যায়ত জানিব পাৰিছা যে ব্যৱসায়ৰ লেনদেন সমূহ প্ৰথমে জাবেদাত লিপিবদ্ধ কৰা হয় আৰু পিছত খতিয়ন হিচাপলৈ স্থানান্তৰ কৰা হয়। এটা সৰু ব্যৱসায় প্ৰতিষ্ঠানে সকলোবোৰ লেনদেন এটা বহী অৰ্থাৎ জাবেদাত লিপিবদ্ধ কৰিব পাৰে কিন্তু ব্যৱসায়ে প্ৰসাৰ লাভ কৰিলে আৰু লেনদেনৰ সংখ্যা বৃদ্ধি পালে প্ৰতিটো লেনদেনক জাবেদাভুক্ত কৰাটো কঠিন হৈ পৰে। সেইবাবে লেনদেনসমূহ কম সময়ৰ ভিতৰত (তৎক্ষণিক), যোগ্যভাবে আৰু সঠিকভাবে লিপিবদ্ধ কৰাৰ বাবে জাবেদাক বিভাজন কৰি বিশেষ জাবেদা (Special Journal) কৰা হয়। ব্যৱসায়ৰ বহুসংখ্যক লেনদেন সঘনাই ঘটি থকা ধৰণৰ। তেনে লেনদেনসমূহ সহজেই বিশেষ জাবেদাত লিপিবদ্ধ কৰিব পাৰি অৰ্থাৎ একেধৰণৰ সকলোবোৰ লেনদেন এটা বহীত লিখিব পাৰি। উদাহৰণস্বৰূপে, সকলোবোৰ নগদ লেনদেন এটা বহীত, বাকীত বিক্ৰয়ৰ সকলোবোৰ লেনদেন অন্য এটা বহীত আৰু বাকীত ক্ৰয়ৰ সকলোবোৰ লেনদেন অন্য এটা বহীত লিপিবদ্ধ কৰিব পাৰি। বিশেষ জাবেদাক দৈনিক বহী (Day Book) অথবা সহায়কাৰী বহী (Subsidiary Book) বুলিও কোৱা হয়। যিবিলাক লেনদেন কোনো এটা বিশেষ জাবেদাত লিখিব নোৱাৰি তেনে লেনদেন বিলাক অন্য এটা জাবেদাত লিপিবদ্ধ কৰা হয়। যাক প্ৰকৃত জাবেদা (Journal Proper) বুলি কোৱা হয়। বিশেষ জাবেদা মিতব্যয়ী আৰু ইয়ে হিচাপকৰণৰ কাৰ্য্যৰ শ্ৰমবিভাজন আনে। এই অধ্যায়ত আমি তলত দিয়া বিশেষ জাবেদা বহীৰ বিষয়ে আলোচনা কৰিম ঃ

শিকাৰ উদ্দেশ্য

এই অধ্যায়টো অধ্যয়ন কৰাৰ পিচত তোমালোকে

- বিশেষ উদ্দেশ্যৰ বহীৰ আৱশ্যকতা ক'ব পাৰিবা
- ৰোকৰ বহী লিপিবদ্ধ আৰু সিবিলাকক খতিয়নভুক্ত
- খুচুৰা ৰোকৰ বহী প্ৰস্তুত
- বিশেষ উদ্দেশ্যৰ বহীত লেনদেন লিপিবদ্ধ
- বিশেষ উদ্দেশ্যৰ বহীৰ পৰা খতিয়নলৈ স্থানান্তৰ
- খতিয়ন হিচাপসমূহ সন্তুলন কৰিব পাৰিবা।

- নগদ বহী বা ৰোকৰ বহী (Cash Book)
- ক্ৰয় বহী (Purchases Book)
- ক্ৰয় ফিৰৎ বহী (Purchases return) বা বৰ্হিগত ফিৰৎ বহী (Return Outward Book)
- বিক্ৰয় বহী (Sales Book)
- বিক্ৰয় ফিৰৎ বহী (Sales Return Book) বা আগত ফিৰৎ বহী (Return Inward Book)
- প্ৰকৃত জাবেদা (Journal Proper)

4.1. **নগদ বা ৰোকৰ বহী** (Cash Book)

নগদ ধন প্ৰাপ্তি আৰু নগদ ধন পৰিশোধ কৰা লেনদেনবোৰ নগদ বহীত লিপিবদ্ধ কৰা হয়। হিচাপকালৰ সময়চোৱাৰ আৰম্ভণি নগদ ধন অথবা বেংকত জমাৰ উদ্বৃত্তৰ পৰিমাণেৰে এই বহী আৰম্ভ হয়। সাধাৰণতে মাহেকীয়া ভিত্তিত ইয়াক প্ৰস্তুত কৰা হয়। নগদ বহীৰ বিষয়ে সকলোৱে জানে আৰু ডাঙৰ-সৰু, লাভ অৰ্জন কৰা, লাভ অৰ্জন নকৰা সকলোধৰণৰ অনুষ্ঠান প্ৰতিষ্ঠানে ইয়াক প্ৰস্তুত কৰে। এই বহীয়ে জাবেদা আৰু খতিয়ন (নগদ) হিচাপ দুয়োটাৰে উদ্দেশ্য পূৰণ কৰে। ইয়াক আকৌ প্ৰাথমিক প্ৰবিষ্টিৰ বহী (Books of original entry) বুলিও কোৱা হয়। নগদ বহী প্ৰস্তুত ক ৰিলে নগদ লেনদেন সমূহ জাবেদাত লিপিবদ্ধ কৰিব নালাগে আৰু খতিয়নত নগদ বা বেংকৰ বাবে পৃথকে হিচাপ ৰখাৰ কোনো দৰকাৰ নাই।

4.1.1 একস্তম্ভযুক্ত নগদ বহী (Single Column Cash Book)

ব্যৱসায়ৰ সকলোবোৰ নগদ লেনদেন তাৰিখৰ ক্ৰম অনুসৰি একস্তম্ভযুক্ত নগদ বহীত লিপিবদ্ধ কৰা হয়। অৰ্থাৎ নগদ প্ৰাপ্তি আৰু নগদ পৰিশোধৰ ই এক সম্পূৰ্ণ দলিল। যেতিয়া ব্যৱসায় প্ৰতিষ্ঠানে নগদ প্ৰাপ্তি আৰু নগদ পৰিশোধসমূহ কেৱল নগদ ধনেৰে কৰে, নগদ বহীৰ প্ৰতিটো দিশ (ডেবিট আৰু ক্ৰেডিট) ত ধনৰ পৰিমাণৰ বাবে মাত্ৰ এটাকৈ স্তম্ভ ৰখা হয়। একস্তম্ভযুক্ত নগদ বহীৰ নমুনা 4.1 ত দিয়া হ'ল।

নগদ বা ৰোকৰ বহী (Cash Book)

ডেঃ ক্ৰেঃ

তাৰিখ	বিৱৰণ	খঃ পৃঃ	টকাৰ পৰিমাণ	তাৰিখ	বিৱৰণ	খঃ পৃঃ	টকাৰ পৰিমাণ

চিত্ৰ 4.1: *একস্তম্ভযুক্ত নগদ বহীৰ নমুনা*

একস্তম্ভযুক্ত নগদ বহীত লিপিবদ্ধকৰণ আৰু ইয়াৰ উদ্বৃত্ত কেনেকৈ নিৰ্দ্ধাৰণ কৰা হয় তাক এটা উদাহৰণৰ সহায়ত ব্যাখ্যা কৰা হ'ল। নিম্নলিখিত লেনদেনসমূহ মেচাৰ্চ ৰূপা ট্ৰেডাৰ্চৰ বুলি

ধৰি লৈ ইবিলাকক কেনেদৰে একস্তম্ভযুক্ত নগদ বহীত লিপিবদ্ধ কৰা মন কৰা -

তাৰিখ	ব্যাখ্যা	টকাৰ পৰিমাণ টকা
2005		
নবেম্বৰ, 01	হাতে জমা নগদ টকা	30,000
নবেম্বৰ, 04	গুৰমিটৰ পৰা নগদ প্ৰাপ্তি	12,000
নবেম্বৰ, 08	বীমাধন পৰিশোধ (বাৰ্ষিক কিস্তি)	6,000
নবেম্বৰ, 13	আচবাব ক্ৰয়	13,800
নবেম্বৰ, 16	নগদ বিক্ৰী	28,000
নবেম্বৰ, 17	মুদিটৰ পৰা পণ্য নগদ ক্ৰয়	17,400
নবেম্বৰ, 20	মনোহাৰী ক্ৰয়	1,100
নবেম্বৰ, 24	হিচাপ নিষ্পত্তিৰ বাবদ ৰুকমনিক নগদ পৰিশোধ	12,500
নবেম্বৰ, 27	কমলক নগদ ধনৰ বাবে পণ্য বিক্ৰী	18,200
নবেম্বৰ, 30	মাহেকীয়া ভাড়া প্ৰদান	2,500
নবেম্বৰ, 30	দৰমহা প্ৰদান	3,500
নবেম্বৰ, 30	বেংকত জমা দিয়া	8,000

ৰূপা ট্ৰেডাৰ্চ

নগদ বহী (Cash Book)

ডেঃ ক্ৰেঃ

তাৰিখ	বিৱৰণ	খঃ পৃঃ	টকাৰ পৰিমাণ	তাৰিখ	বিৱৰণ	খঃ পৃঃ	টকাৰ পৰিমাণ টকা
2005				2005			
নবে, 1	উদ্বৃত্ত, আগৰপৰা		30,000	নবে, 8	বীমা		6,000
নবে, 04	গুৰমিট		12,000	নবে, 13	আচবাব		13,800
নবে, 16	বিক্ৰী		28,000	নবে, 17	ক্ৰয়		17,400
নবে, 27	বিক্ৰী		18,200	নবে, 20	মনোহাৰী		1,100
				নবে, 24	ৰুকমণি		12,500
				নবে, 30	ভাড়া		2,500
				নবে, 30	দৰমহা		3,500
				নবে, 30	বেংক		8,000
				নবে, 30	উদ্বৃত্ত,আগলৈ		23,400
			88,200				88,200
	উদ্বৃত্ত, আগৰ পৰা		23400				

***একস্তম্ভ যুক্ত নগদবহীভুক্তকৰণ** (Posting of the Single Column Cash Book)*

উদাহৰণ 4.1ত দেখা গ'ল যে নগদ বহীৰ বাওঁফালটোৰে নগদ ধন প্ৰাপ্তি আৰু নগদ বহীৰ সোঁফালটোৱে নগদ ধনৰ পৰিশোধ বুজাইছে। নগদ বহীৰ ডেবিট দিশত লিখা হিচাপসমূহক নিজ নিজ খতিয়ন হিচাপত ক্ৰেডিট কৰা হয় কাৰণ সিবিলাকৰ পৰা নগদ ধন পোৱা হৈছে। এনেদৰে আমাৰ উদাহৰণটোত নগদ বহীৰ ডেবিট দিশত লিখা 'গুৰমিটৰ পৰা নগদ প্ৰাপ্তি' য়ে বুজাইছে যে গুৰমিটৰ পৰা নগদ টকা পোৱা হৈছে, গতিকে খতিয়নত গুৰমিটৰ হিচাপক ক্ৰেডিট কৰাৰ বাবে ক্ৰেডিট দিশৰ বিৱৰণ শিতানত 'নগদ' লিখিব লাগে। একেধৰণে, নগদ বহীৰ ক্ৰেডিট দিশত লিখা সকলোবোৰ হিচাপক ডেবিট কৰিব লাগিব যিহেতু নগদ ধন বা চেক প্ৰদান কৰা হৈছে। এতিয়া আমাৰ উদাহৰণটোৰ লেনদেনবোৰ খতিয়ন হিচাপলৈ কেনেদৰে স্থানান্তৰ কৰা হৈছে লক্ষ্য কৰা ঃ

ৰূপা ট্ৰেডাৰ্চৰ বহীত (Books of Roopa Traders)

গুৰমিটৰ হিচাব (Gurmeet's Account)

ডেঃ ক্ৰেঃ

তাৰিখ	বিৱৰণ	জাঃ পৃঃ	টকাৰ পৰিমাণ	তাৰিখ	বিৱৰণ	জাঃ পৃঃ	পৰিমাণ টকা
				2005 নবে, 04	নগদ		12,000

বিক্ৰয় হিচাপ (Sales Account)

ডেঃ ক্ৰেঃ

তাৰিখ	বিৱৰণ	জাঃ পৃঃ	টকাৰ পৰিমাণ	তাৰিখ	বিৱৰণ	জাঃ পৃঃ	পৰিমাণ টকা
				2005 নবে 16 27	নগদ নগদ		28,000 18,200

বীমা হিচাপ (Insurance Account)

ডেঃ ক্ৰেঃ

তাৰিখ	বিৱৰণ	জাঃ পৃঃ	টকাৰ পৰিমাণ	তাৰিখ	বিৱৰণ	জাঃ পৃঃ	পৰিমাণ টকা
2005 নবে 04	নগদ		6,000				

আচবাব হিচাপ (Furniture Account)

ডেঃ ক্ৰে ঃ

তাৰিখ	বিৱৰণ	জাঃ পৃঃ	টকাৰ পৰিমাণ	তাৰিখ	বিৱৰণ	জাঃ পৃঃ	পৰিমাণ টকা
2005 নবে 13	নগদ		13,800				

ক্ৰয় হিচাপ (Purchases Account)

ডেঃ ক্ৰে ঃ

তাৰিখ	বিৱৰণ	জাঃ পৃঃ	টকাৰ পৰিমাণ	তাৰিখ	বিৱৰণ	জাঃ পৃঃ	পৰিমাণ টকা
2005 নবে 17	নগদ		17,400				

মনোহাৰী হিচাপ (Stationery Account)

ডেঃ ক্ৰে ঃ

তাৰিখ	বিৱৰণ	জাঃ পৃঃ	টকাৰ পৰিমাণ	তাৰিখ	বিৱৰণ	জাঃ পৃঃ	পৰিমাণ টকা
2005 নবে 20	নগদ		1,100				

ৰুকমণিৰ হিচাপ (Rukmani's Account)

ডেঃ ক্ৰে ঃ

তাৰিখ	বিৱৰণ	জাঃ পৃঃ	টকাৰ পৰিমাণ	তাৰিখ	বিৱৰণ	জাঃ পৃঃ	পৰিমাণ টকা
2005 নবে 24	নগদ		12,500				

ভাড়া হিচাপ (Rent Account)

ডেঃ ক্ৰে ঃ

তাৰিখ	বিৱৰণ	জাঃ পৃঃ	টকাৰ পৰিমাণ	তাৰিখ	বিৱৰণ	জাঃ পৃঃ	পৰিমাণ টকা
2005 নবে 30	নগদ		2,500				

ডেঃ **দৰমহা হিচাপ** (Salary Account) ক্রেঃ

তাৰিখ	বিৱৰণ	জাঃ পৃঃ	টকাৰ পৰিমাণ	তাৰিখ	বিৱৰণ	জাঃ পৃঃ	পৰিমাণ টকা
2005 নবে 30	নগদ		3,500				

ডেঃ **বেংক হিচাপ** (Bank's Account) ক্রেঃ

তাৰিখ	বিৱৰণ	জাঃ পৃঃ	টকাৰ পৰিমাণ	তাৰিখ	বিৱৰণ	জাঃ পৃঃ	পৰিমাণ টকা
2005 নবে 30	নগদ		8,000				

4.1.2. দ্বি-স্তম্ভযুক্ত নগদ বহী (Double Column Cash Book)

এনে নগদ বহীত প্ৰতিটো দিশত টকাৰ পৰিমাণৰ বাবে দুটাকৈ স্তম্ভ ৰখা হয়। প্ৰকৃততে, আজিকালি বেংক লেনদেনৰ সংখ্যা বহুত। পৰাপক্ষত বহুতো প্ৰতিষ্ঠানে সকলো প্ৰাপ্তি আৰু পৰিশোধৰ লেনদেন বেংকৰ জৰিয়তে কৰে।

ব্যৱসায়ী এজনে সাধাৰণতে বেংকত এটা চলিত হিচাপ (Current Account) খোলে। বেংকে চলিত হিচাপত থকা জমা উদ্বৃত্তৰ ওপৰত কোনো সুদ প্ৰদান নকৰে কিন্তু তেওঁলোকে প্ৰদান থকা কৰা সেৱাৰ বিনিময়ত 'আনুসাঙ্গিক ভৰণি' (Incidental Charge) নামৰ কম পৰিমাণৰ ধনৰ এবিধ ভৰণি হিচাবে কাটি ৰাখে।

বেংক হিচাপত নগদ টকা অথবা চেক জমা দিয়াৰ বাবে এখন প্ৰ-পত্ৰ পূৰণ কৰিব লাগে, যাক ধন জমা দিয়া পত্ৰ (Pay-in-slip) বুলি কোৱা হয় (4·2 চিত্ৰত চোৱা)। এই পত্ৰত প্ৰতিলিপি এখনো সংলগ্ন হৈ থাকে যিখন নগদৰক্ষকে (Cashier) ধন পোৱা বুলি চহী কৰি গ্ৰাহকক (ধন জমা দিওঁতাক) ঘূৰাই দিয়ে।

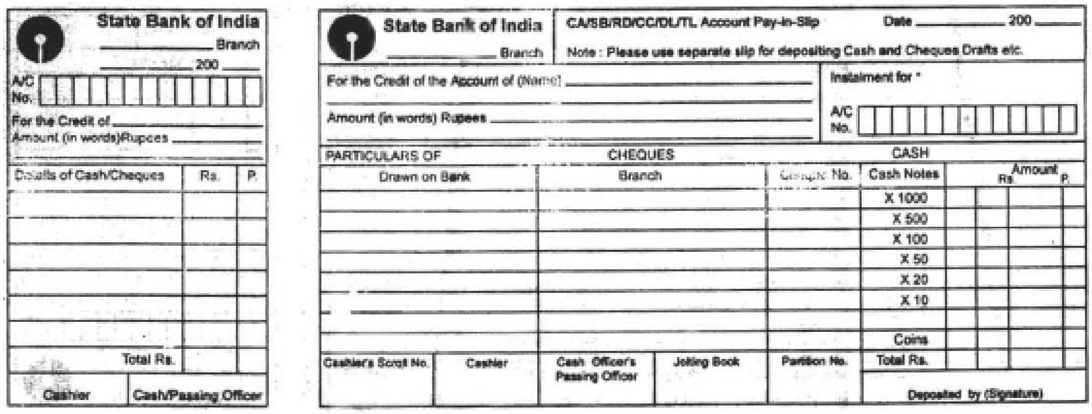
State Bank of India
Branch
200
A/C No.
For the Credit of
Amount (in words) Rupees

Details of Cash/Cheques	Rs.	P.
Total Rs.		

Cashier | Cash/Passing Officer

State Bank of India
Branch
CA/SB/RD/CC/DL/TL Account Pay-in-Slip
Date 200
Note : Please use separate slip for depositing Cash and Cheques Drafts etc.
For the Credit of the Account of (Name)
Instalment for *
Amount (in words) Rupees
A/C No.

PARTICULARS OF	CHEQUES		CASH		
Drawn on Bank	Branch	Cheque No.	Cash Notes	Amount Rs.	P.
			X 1000		
			X 500		
			X 100		
			X 50		
			X 20		
			X 10		
			Coins		

Cashier's Scroll No. | Cashier | Cash Officer's Passing Officer | Jotting Book | Partition No. | Total Rs.
Deposited by (Signature)

চিত্ৰ 4.2

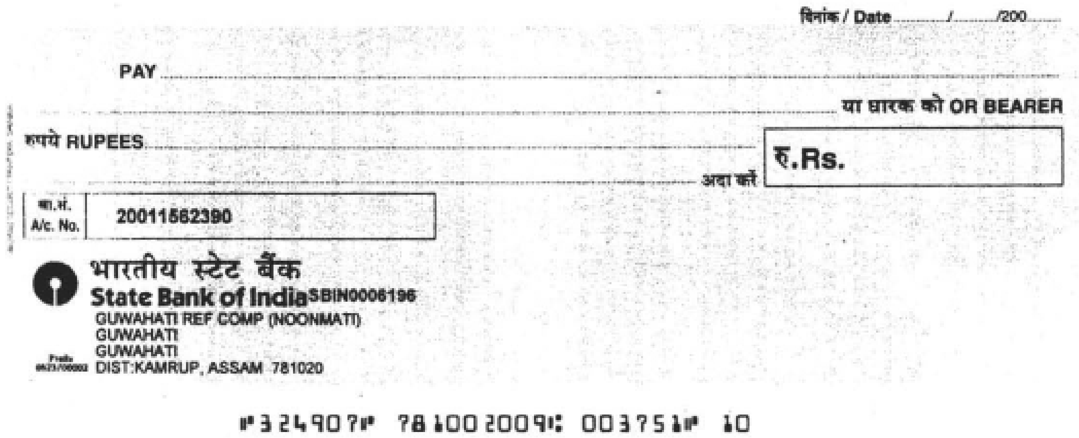
दिनांक / Date ....../....../200......
PAY
या धारक को OR BEARER
रुपये RUPEES
अदा करें
रु.Rs.
खा.सं. A/c. No. 20011582390
भारतीय स्टेट बैंक
State Bank of India SBIN0006196
GUWAHATI REF COMP (NOONMATI)
GUWAHATI
GUWAHATI
DIST:KAMRUP, ASSAM 781020
⑈324907⑈ 781002009⑆ 003751⑈ 10

চিত্ৰ 4.3

বেংকে জমাকৰীক ধন উলিয়াবৰ বাবে উকা চেক বা ধনাদেশ বিলি কৰে। (চিত্ৰ 4.3 চোৱা)। জমাকাৰীয়ে যিজনক ধন প্ৰদান কৰিব বিচাৰে তেওঁৰ নামটো চেকত ছপা আখৰেৰে লিখা 'প্ৰদান কৰক' (Pay) শব্দটোৰ পিছত লিখিব লাগে। চেকত বাহক শব্দটোও লিখা থাকে, ইয়াৰ অৰ্থ এইটোৱে যে চেকত প্ৰদান কৰক শব্দটোৰ পিছত যাৰ নাম থাকে অথবা চেকৰ বাহকক ধন প্ৰদান কৰিব লাগে। যদি বাহক শব্দটো কাটি দিয়া হয় তেতিয়া চেকখনক 'আদেশ চেক' (Order cheque) বুলি কোৱা হয়। ইয়াৰ অৰ্থ হ'ল চেকত লিখা নামৰ ব্যক্তি বা তেওঁ আদেশ কৰা ব্যক্তিক প্ৰকৃত চিনাক্তকৰণৰ পিছত চেকৰ ধন প্ৰদান কৰিব লাগে।

ব্যৱহাৰিক ক্ষেত্ৰত সাধাৰণতে চেক ৰেখাংকণ (crossed) কৰা হয়। ৰেখাংকিত চেকৰ ধন পোনপটীয়াকৈ কোনো ব্যক্তিক প্ৰদান কৰা নহয়। ইয়াক বেংকৰ জৰিয়তেহে প্ৰদান কৰা হয়। যিবোৰ চেকৰ ওপৰত সমান্তৰালকৈ দুডাল ৰেখা আঁকি দিয়ে তেনে চেকক ৰেখাংকিত চেক বোলা হয়। ধন প্ৰদানৰ সুৰক্ষাৰ বাবে ব্যৱহাৰ হোৱা বিভিন্ন ৰেখাংকন চিত্ৰ 4.4 ত দিয়া হ'ল।

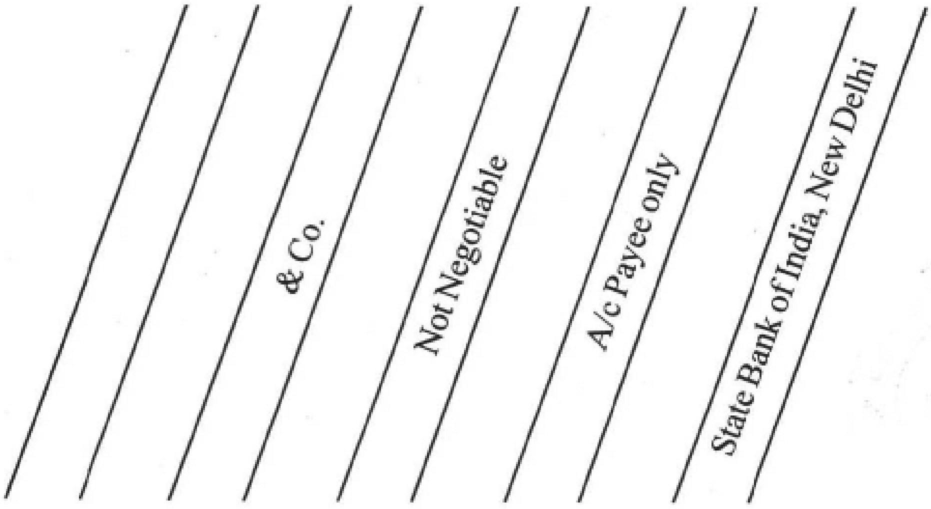

চিত্ৰ 4.4 *ৰেখাংকণৰ বিভিন্ন প্ৰকাৰ*

মাত্ৰ 'প্ৰাপকক হিচাপত প্ৰদেয়' (A/c Payee only) ৰেখাংকণৰ ক্ষেত্ৰত চেকৰ ধন চেকত উল্লেখ কৰা ব্যক্তিৰ বেংক হিচাপতহে জমা হয়। যেতিয়া সমান্তৰাল ৰেখা দুডালৰ মাজত বেংকৰ নাম লিখা হয় তেতিয়া ইয়াক বিশেষ ৰেখাংকণ (Special Crossing) বুলি কোৱা হয় আৰু ৰেখা দুডালৰ মাজত উল্লেখ কৰা বেংককহে চেকৰ ধন প্ৰদান কৰা হয়।

যদি চেকখন প্ৰাপকৰ হিচাপত প্ৰদেয় নহয়, প্ৰাপকে (চেকত উল্লেখ কৰা ধন প্ৰদান কৰিবলগীয়া ব্যক্তি) চেক অন্য ব্যক্তিলৈ হস্তান্তৰ কৰিব পাৰে যদিও কেতিয়াবাহে এনে কৰা হয়। বাহক চেক এখন প্ৰদানৰ দ্বাৰাই হস্তান্তৰ কৰিব পাৰি। 'আদেশ চেক' পৃষ্ঠাংকণ (Endorsement) আৰু প্ৰদানৰ দ্বাৰা হস্তান্তৰ কৰিব পাৰি। পৃষ্ঠাংকণ মানে হ'ল চেকৰ পিছফালে চহী কৰি কোনো নিৰ্দ্দিষ্ট ব্যক্তিক চেকৰ ধন প্ৰদান কৰিবলৈ দিয়া নিৰ্দেশ।

বেংক লেনদেনৰ সংখ্যা অধিক হ'লে এনে লেনদেনসমূহ জাবেদাত লিপিবদ্ধ কৰাৰ সলনি নগদ বহীত বেংক লেনদেনৰ পৰিমাণৰ বাবে এটা পৃথক স্তম্ভ ৰাখি লিপিবদ্ধ কৰিবলৈ বেছি সুবিধা

হয়। ইয়াৰ সহায়ত মাজে সময়ে বেংক (হিচাপ) ৰ উদ্বৃত্তৰ বিষয়ে জানিব পাৰি। নগদ লেনদেনৰ বাবে বেংকৰ প্ৰদান কৰা লেনদেনবোৰ বাঁওফালে আৰু বেংকৰ পৰা আহৰণ কৰা অথবা বেংকৰ জৰিয়তে প্ৰদান কৰা লেনদেনসমূহ সোঁফালে লিপিবদ্ধ কৰা হয়। বেংকত নগদ টকা জমা দিলে অথবা বেংকৰ পৰা নগদ টকা আহৰণ (Withdrawal) কৰিলে দুয়োবিধ লেনদেন নগদ বহীত লিখিব লাগে। ইয়াক এই কাৰণে কৰা হয় যে লেনদেনৰ দুয়োটা দিশেই একমাত্ৰ নগদ বহীত লিখিব লাগে। বেংকত নগদ টকা জমা দিলে, জমা দিয়া পৰিমাণটো বাঁওফালে বেংক স্তম্ভত লিখিব লাগে আৰু একে সময়তে একে পৰিমাণ সোঁফালে নগদ টকা স্তম্ভত লিখিব লাগে। ইয়াৰ বিপৰীতে, প্ৰতিষ্ঠানৰ কাৰ্যালয়ৰ বাবে নগদ টকা বেংকৰ পৰা আহৰণ কৰিলে ওপৰত কোৱাৰ বিপৰীত ধৰণৰ প্ৰবিষ্টি লিখা হয়। এনেবোৰ প্ৰবিষ্টিত খতিয়ন পৃষ্ঠাৰ স্তম্ভত 'C' শব্দটো লিখিব লাগে। 'C' মানে হ'ল বিপৰীত যাক নগদ বহীৰ 'খতিয়ন পৃষ্ঠা' স্তম্ভত লিখা হয় আৰু ইয়াৰ বাবে খতিয়ন হিচাপত স্থানান্তৰ কৰিব নালাগে।

নগদ স্তম্ভৰ উদ্বৃত্ত উলিওৱাৰ দৰে বেংক স্তম্ভতো উদ্বৃত্ত উলিওৱা হয়। অৱশ্যে বেংকৰ পৰা জমাতিৰিক্ত (overdraft) গ্ৰহণ কৰিলে ক্ৰেডিট উদ্বৃত্ত দেখুৱাব পাৰে। জমাতিৰিক্ত হ'ল বেংকত জমা থকা পৰিমাণতকৈ অধিক টকা আহৰণ কৰা। চেক (ধনাদেশ) পালে নগদ বহীৰ বেংক স্তম্ভত লিখিব লাগে। চেক পালে ইয়াক পোৱাৰ দিনাই বেংকত জমা দিব পাৰে অথবা অন্য এদিনও জমা দিব পাৰে। যদি চেকখন পোৱাৰ দিনাই বেংকত জমা দিয়ে নগদ বহীৰ প্ৰাপ্তিৰ শিতানৰ বেংক স্তম্ভত লিখা হয়। আকৌ যদি চেকখন অন্য এদিন জমা দিয়ে তেতিয়া প্ৰাপ্তিৰ দিনা চেকখনৰ পৰিমাণটো নগদ প্ৰাপ্তি বুলি ধৰি লৈ প্ৰাপ্তি শিতানত নগদ স্তম্ভ লিখা হয়। চেকখন বেংকত জমা দিয়াৰ দিনটোত প্ৰাপ্তি (Dr.) শিতানত বেংক স্তম্ভত আৰু পৰিশোধ (Cr.) শিতানত নগদ স্তম্ভত লিখা হয়। এইটো এটা বিপৰীত প্ৰবিষ্টি (Contra Entry)।

কোনো গ্ৰাহকৰ পৰা চেক যদি প্ৰত্যাখ্যান হয়, বেংকে প্ৰত্যাখ্যান হোৱা চেকখন ঘূৰাই দিয়ে আৰু ব্যৱসায়ৰ হিচাপ ডেবিট কৰে। এনে চেক বেংকে ঘূৰাই দিলে বা বেংকে গ্ৰাহকক জাননী দিলে নগদ বহীৰ ক্ৰেডিট দিশত প্ৰত্যাখ্যান হোৱা চেকৰ ধনৰ পৰিমাণ বেংক স্তম্ভত লিখি বিৱৰণীত সেই গ্ৰাহকজনৰ নাম লিখিব লাগে। এনেদৰে লিখিলে গ্ৰাহকজনৰ পৰা চেক পোৱা আৰু বেংকে প্ৰত্যাখ্যান কৰাৰ আগত থকা অৱস্থাটো বাহাল থাকে। চেক প্ৰত্যাখ্যান হোৱা মানে ধন পৰিশোধ নকৰি চেকখন ঘূৰাই দিয়া। সাধাৰণতে গ্ৰাহকৰ বেংক হিচাপত উপযুক্ত পৰিমাণৰ ধন জমা নাথাকিলে চেক প্ৰত্যাখ্যান হয়।

বেংকে সুদ, দস্তুৰি বা অন্যান্য ভৰণিৰ বাবদ প্ৰতিষ্ঠানৰ হিচাপ ডেবিট কৰিলে নগদ বহীৰ ক্ৰেডিট পক্ষৰ বেংক স্তম্ভত লিখিব লাগে। যদি বেংকে ব্যৱসায়ৰ হিচাপ ক্ৰেডিট কৰে নগদ বহীৰ ডেবিট পক্ষৰ বেংক স্তম্ভত লিখিব লাগে। দ্বি-স্তম্ভযুক্ত নগদ বহীৰ আৰ্হি তলত চিত্ৰ 4·5 ত দিয়া

ওপৰত দিয়া ব্যৱসায়ৰ লেনদেনবোৰৰ বাবে দ্বি-স্তম্ভযুক্ত নগদ বহী এনেদৰে প্ৰস্তুত কৰা হয়-

নগদ বহী (Cash Book)

ডেঃ ক্ৰেঃ

তাৰিখ	বিৱৰণ	খঃ পৃঃ	নগদ টকা	বেংক টকা	তাৰিখ	বিৱৰণ	খঃ পৃঃ	নগদ টকা	বেংক টকা

চিত্ৰ 4·5 : *দ্বি-স্তম্ভযুক্ত নগদ বহীৰ আৰ্হি*

দ্বি-স্তম্ভযুক্ত নগদ বহীত লেনদেনসমূহ কেনেদৰে লিখা হয় এতিয়া শিকো আহা।

তলত দিয়া উদাহৰণটো ধৰি লোৱা—

নিম্ন লিখিত লেনদেনবোৰ মেচাৰ্চ টুলচ্ ইণ্ডিয়াৰ

তাৰিখ	বিশদ	ধনৰ পৰিমাণ টকা
2005		
চেপ্তেম্বৰ, 01	বেংক উদ্বৃত্ত	42,000
চেপ্তেম্বৰ, 01	নগদ টকা উদ্বৃত্ত	15,000
চেপ্তেম্বৰ, 04	চেকৰ দ্বাৰা পণ্য ক্ৰয়	12,000
চেপ্তেম্বৰ, 08	নগদ বিক্ৰী	6,000
চেপ্তেম্বৰ, 13	চেকৰ দ্বাৰা যন্ত্ৰপাতি ক্ৰয়	5,500
চেপ্তেম্বৰ, 16	পণ্য বিক্ৰী আৰু চেক প্ৰাপ্তি (একে দিনতেই জমা)	4,500
চেপ্তেম্বৰ, 17	মৃদুলাৰ পৰা নগদ ধনেৰে পণ্য ক্ৰয়	17,400
চেপ্তেম্বৰ, 20	চেকৰ দ্বাৰা মনোহাৰী ক্ৰয়	1,100
চেপ্তেম্বৰ, 24	ৰোহিতক চেক প্ৰদান	1,500
চেপ্তেম্বৰ, 27	বেংকৰ পৰা নগদ ধন আহৰণ	10,000
চেপ্তেম্বৰ, 30	চেকেৰে ভাড়া প্ৰদান	2,500
চেপ্তেম্বৰ, 30	দৰমহা প্ৰদান	3,500

ওপৰত দিয়া ব্যৱসায়ৰ লেনদেনবোৰৰ বাবে দ্বি-স্তম্ভযুক্ত নগদ বহী এনেদৰে প্ৰস্তুত কৰা হয়-

নগদ বহী (Cash Book)

ডেঃ ক্ৰেঃ

তাৰিখ	বিৱৰণ	খঃ পৃঃ	নগদ টকা	বেংক টকা	তাৰিখ	বিৱৰণ	খঃ পৃঃ	নগদ টকা	বেংক টকা
2005					2005				
চেপ্তে, 01	উদ্বৃত্ত আগৰ পৰা		15,000	42,000	চেপ্তে, 04	ক্ৰয়			12,000
চেপ্তে, 08	বিক্ৰী		6,000		চেপ্তে, 13	যন্ত্ৰপাতি			5,500
চেপ্তে, 16	বিক্ৰী			4,500	চেপ্তে, 17	ক্ৰয়		17,400	
চেপ্তে, 27	বেংক	বি	1,000		চেপ্তে, 20	মনোহাৰী			1,100
					চেপ্তে 24	ৰোহিত			1,500
					চেপ্তে 27	নগদ	বি		10,000
					চেপ্তে 30	ভাড়া			2,500
					চেপ্তে 30	দৰমহা		3,500	
					চেপ্তে 30	উদ্বৃত্ত, আগলৈ		10,100	13,900
			31,000	46,500				31,000	46,500
অক্টো 01	উদ্বৃত্ত, আগৰ পৰা		10,100	13,900					

দ্বি-স্তম্ভযুক্ত নগদ বহীৰ পৰা স্থানান্তৰ

নগদ বহীত বেংক স্তম্ভ ৰাখিলে, খতিয়নত বেংকৰ বাবে হিচাপ খোলা নহয়। বেংক স্তম্ভই বেংক হিচাপৰ উদ্দেশ্য পূৰণ কৰে। নগদ বহীৰ পৰা খতিয়নলৈ স্থানান্তৰ কৰাৰ সময়ত 'বি' (C) (আগতে উল্লেখ কৰা বিপৰীত প্ৰবিষ্টি) সমূহ বাদ দিয়া হয়। এনে প্ৰবিষ্টিয়ে নগদ টকাৰ ডেবিট বা ক্ৰেডিট হিচাপৰ বিপৰীতে বেংক হিচাপ থকা বুজায় অথবা ইয়াৰ বিপৰীতভাবেও বুজায়। এতিয়া দ্বি-স্তম্ভযুক্ত নগদ বহীত লিপিবদ্ধ কৰা লেনদেনসমূহ কেনেদৰে নিজ নিজ খতিয়ন হিচাপলৈ স্থানান্তৰ কৰা হয় লক্ষ্য কৰা।

ডেঃ **ক্ৰয় হিচাপ** (Purchases Account) ক্ৰেঃ

তাৰিখ	বিৱৰণ	জাঃ পৃঃ	পৰিমাণ টকা	তাৰিখ	বিৱৰণ	জাঃ পৃঃ	পৰিমাণ টকা
2005							
চেপ্তে, 05	বেংক		12,000				
চেপ্তে, 17	নগদ		17,400				

ডেঃ **বিক্ৰয় হিচাপ** (Sales Account) ক্ৰেঃ

তাৰিখ	বিৱৰণ	জাঃ পৃঃ	পৰিমাণ টকা	তাৰিখ	বিৱৰণ	জাঃ পৃঃ	পৰিমাণ টকা
				2005			
				চেপ্তে, 08	বেংক		6,000
				চেপ্তে, 16	নগদ		4,500

ডেঃ **যন্ত্ৰপাতি হিচাপ** (Machinery Account) ক্ৰেঃ

তাৰিখ	বিৱৰণ	জাঃ পৃঃ	পৰিমাণ টকা	তাৰিখ	বিৱৰণ	জাঃ পৃঃ	পৰিমাণ টকা
2005							
চেপ্তে 13	বেংক		5,500				

ডেঃ **মনোহাৰী হিচাপ** (Stationery Account) ক্ৰেঃ

তাৰিখ	বিৱৰণ	জাঃ পৃঃ	পৰিমাণ টকা	তাৰিখ	বিৱৰণ	জাঃ পৃঃ	পৰিমাণ টকা
2005							
চেপ্তে 20	বেংক		1,100				

ডেঃ **ৰোহিতৰ হিচাপ** (Rohit's Account) ক্ৰেঃ

তাৰিখ	বিৱৰণ	জাঃ পৃঃ	পৰিমাণ টকা	তাৰিখ	বিৱৰণ	জাঃ পৃঃ	পৰিমাণ টকা
2005							
চেপ্তে 24	বেংক		1,500				

ডেঃ **ভাড়া হিচাপ** (Rent Account) ক্রেঃ

তাৰিখ	বিৱৰণ	জাঃ পৃঃ	পৰিমাণ টকা	তাৰিখ	বিৱৰণ	জাঃ পৃঃ	পৰিমাণ টকা
2005 চেপ্তে 30	বেংক		2,500				

ডেঃ **দৰমহা হিচাপ** (Salary Account) ক্রেঃ

তাৰিখ	বিৱৰণ	জাঃ পৃঃ	পৰিমাণ টকা	তাৰিখ	বিৱৰণ	জাঃ পৃঃ	পৰিমাণ টকা
2005 চেপ্তে 30	নগদ		3,500				

4.1.3. খুচুৰা নগদ (ৰোকৰ) বহী (Petty Cash Book)

প্ৰতিটো সংগঠনতেই যাতায়াত, গাড়ীভাড়া, ডাকটিকট, টেলিগ্ৰাম আৰু অন্যান্য খৰছ (সন্মিলিতভাৱে 'বিভিন্ন খৰচ' হিচাপে লিপিবদ্ধ কৰা) আদিৰ দৰে অসংখ্য কম কম পৰিমাণৰ ধন পৰিশোধ কৰা হয়। এইবিলাক সাধাৰণতে সঘনাই হৈ থকা ধৰণৰ। যদি এই সকলোবিলাক পৰিশোধৰ ক্ষেত্ৰত ধনৰক্ষকে (Cashier) হস্তক্ষেপ কৰিবলগীয়া হয় আৰু মূল নগদ বহীত লিখিব লগা হয় গোটেই পদ্ধতিটোৱে জটিল হৈ পৰিব। ধনৰক্ষকজনৰ ওপৰত অত্যধিক কামৰ বোজা পৰিব আৰু নগদ বহীটোৱো বৃহৎ আকাৰৰ হৈ পৰিব। এইবিলাকৰ পৰা হাত সৰাৰ বাবে ডাঙৰ সংগঠনবোৰে সাধাৰণতে অতিৰিক্তভাৱে আন এজন ধনৰক্ষকক (খুচুৰা ধনৰক্ষক) নিয়োগ কৰায় আৰু এই ধৰণৰ লেনদেনসমূহ লিপিবদ্ধ কৰাৰ বাবে এখন পৃথক নগদ বহীৰ ব্যৱস্থা কৰে। খুচুৰা ধনৰক্ষকে ৰখা এনে নগদ বহীক খুচুৰা নগদ বহী বোলে।

খুচুৰা ধনৰক্ষকে 'অগ্ৰিমপ্ৰদত্ত পদ্ধতি' (Imprest system) ত কাম কৰে। এই পদ্ধতিত, এক নিৰ্দ্দিষ্ট ধন, ধৰিলোৱা ২০০০ টকা এক নিৰ্দ্দিষ্ট সময়কালৰ আৰম্ভণিত খুচুৰা ধনৰক্ষকক দিয়ে। এই নিৰ্দ্দিষ্ট পৰিমাণটোক অগ্ৰিম প্ৰদত্ত ধন (Imprest Amount) বুলি কোৱা হয়। খুচুৰা ধনৰক্ষকে এই অগ্ৰিম প্ৰদত্ত ধনৰ পৰা সকলোবোৰ খুচুৰা খৰচ পৰিশোধ কৰে আৰু যেতিয়া এই অগ্ৰিম প্ৰদত্ত ধনৰ পৰা যথেষ্ট পৰিমাণৰ ধন ধৰিলোৱা, 1,780 টকা খৰচ কৰে, তেওঁ খৰচ কৰা ধনখিনি মুখ্য ধনৰক্ষক (Head Cashier)ৰ পৰা ওভতাই লয়। এনেদৰে, পিচৰ সময়চোৱাৰ বাবে অগ্ৰিম প্ৰদত্ত ধনৰ পৰিমাণ

আকৌ একে হৈ যায়। খুচুৰা খৰচৰ পৰিমাণৰ ভিত্তিত ধন উভতাই লোৱা কাৰ্যটো সাপ্তাহিক, পষেকীয়া বা মাহেকীয়াভাৱে কৰা হয় (কিছুক্ষেত্ৰত, খুচুৰা ধন পৰিশোধৰ হিচাপৰক্ষণ মূল নগদ বহীৰ সহায়তো কৰা হয়, এনেক্ষেত্ৰত স্বাধীনভাবে খুচুৰা নগদ বহী এটা ৰখা নহয়।)

খুচুৰা নগদ বহীৰ পৰিশোধ (ক্ৰেডিট) শিতানত ধনৰ পৰিমাণৰ বাবে প্ৰথম স্তম্ভটোৰ উপৰিও সাধাৰণতে আৰু কিছু সংখ্যক স্তম্ভ ৰখা হয়। ধনৰ পৰিমাণৰ প্ৰতিটো স্তম্ভ সঘনাই ঘটি থকা একে শ্ৰেণীৰ খৰচ (পৰিশোধৰ)ৰ বাবে ৰখা হয়। ধনৰ পৰিমাণৰ শেষৰ স্তম্ভটোক বিভিন্ন (Miscellaneous) শিতান হিচাপে ৰাখি একেবাৰে শেষত 'মন্তব্য' নামেৰে এটা স্তম্ভ ৰখা হয়। যিবিলাক পৰিশোধৰ বাবে নিৰ্দ্দিষ্ট স্তম্ভ ৰখা নহয় সিবিলাকক 'বিভিন্ন' নামৰ স্তম্ভটোত লিখা হয়। মন্তব্য স্তম্ভটোত পৰিশোধৰ প্ৰকৃতি লিখা হয়। এক নিৰ্দ্দিষ্ট সময়ৰ অন্তত, ধনৰ পৰিমাণৰ প্ৰতিটো স্তম্ভৰ যোগফল নিৰ্ণয় কৰা হয়। মুঠ ধনৰ পৰিমাণৰ স্তম্ভ '1' টোৱেই খৰচকৰা মুঠ ধনৰ পৰিমাণ আৰু এই পৰিমাণখিনি উভতাই লয়। প্ৰাপ্তি (ডেবিট) শিতানত মাত্ৰ এটা স্তম্ভ থাকে। প্ৰাপ্তি আৰু পৰিশোধ দুয়োটা শিতানৰ তাৰিখ ৰচিদ নং (Voucher) আৰু বিৱৰণৰ এটাকৈ উমৈহতীয়া স্তম্ভ ৰখা হয়।

কোঠালা-I

খুচুৰা নগদ বহী ৰখাৰ সুবিধা

1. ***মুখ্য নগদ ৰক্ষকৰ সময় আৰু কষ্ট ৰাহি***ঃ খুচুৰা পৰিশোধৰ মুখ্য নগদৰক্ষক ব্যস্ত হ'ব নলাগে। বৃহৎ পৰিমাণৰ ধন জড়িত থকা লেনদেনবোৰত মুখ্য নগদৰক্ষকে মনোনিবেশ কৰিব পাৰে। ইয়ে সময় আৰু কামৰ ৰাহি কৰে আৰু মুখ্য নগদৰক্ষকক তেওঁৰ কৰ্ত্তব্যত মনোনিবেশ কৰাত সহায় কৰে।

2. ***নগদ টকা পৰিশোধত উপযুক্ত নিয়ন্ত্ৰণ***ঃ কামৰ বিভাজন হোৱাৰ বাবে নগদ টকাৰ ওপৰত নিয়ন্ত্ৰণ ৰখাটো উজুহৈ পৰে। মুখ্য নগদৰক্ষকে বৃহৎ পৰিমাণৰ পৰিশোধবোৰ প্ৰত্যক্ষভাবে নিয়ন্ত্ৰণ কৰিব পাৰে আৰু খুচুৰা নগদ ৰক্ষকৰ কাম কাজ দৰকাৰী পৰীক্ষা কৰি খুচুৰা পৰিশোধ নিয়ন্ত্ৰণ কৰিব পাৰে। ফলত নগদ ধনৰ প্ৰতাৰণা বা আত্মসাৎ কৰাটো জটিল হৈ পৰে।

3. ***সুবিধাজনক লিখন***ঃ খুচুৰা পৰিশোধ মুখ্য নগদ বহীত লিখিলে ই বৃহৎ আকাৰৰ আৰু ব্যৱহাৰৰ অনুপযোগী হয়। আকৌ বাস্তবতাৰ নীতি অনুসৰি অলাগতিয়াল ব্যাখ্যা নগদ বহীত দেখুৱাৰ নালাগে। এনেদৰে নগদ বহীয়ে কেৱল প্ৰাসঙ্গিক আৰু উপযুক্ত তথ্যৰ যোগান ধৰে।

   বিভিন্ন ধৰণৰ খৰচসমূহৰ মুঠ যোগফলক খতিয়নভুক্ত কৰা হয় বাবে এনে খুচুৰা পৰিশোধবিলাক লিখিবলৈ উজু হয়। ইয়ে সময় ৰাহি কৰে আৰু প্ৰতিটো বিষয়ক খতিয়নভুক্ত কৰাৰ বাবে দিব লগা প্ৰচেষ্টাকো ৰাহি কৰে। মুঠতে কব পাৰি যে খুচুৰা নগদ বহী প্ৰস্তুতকৰণ ব্যয় কৰ্ত্তন আৰু নিয়ন্ত্ৰণৰ এটা আহিলা।

উদাহৰণস্বৰূপে, মেচাৰ্চ চামাইৰা ট্ৰেডাৰ্চৰ খুচুৰা নগদ ৰক্ষক মি. মোহিতে 2005 চনৰ মে মাহৰ 1 তাৰিখে মুখ্য নগদ ৰক্ষকৰ পৰা 2,000 টকা পালে। সেই মাহৰ খুচুৰা খৰচৰ বিশদ বিৱৰণ তলৰ তালিকাত দিয়া হ'ল ঃ

তাৰিখ	বিশদ	টকাৰ পৰিমাণ
2005		
মে' 01	অটো ভাড়া	55
03	ডাক সেৱা	40
04	ডাক টিকট	105
05	ৰবৰ/শ্বাৰ্পনাৰ/পেঞ্চিল/পেড	225
06	দ্ৰুত ডাক সেৱা ভৰণি	98
08	টেক্সি ভাড়া (105 টকা + 90 টকা)	195
08	জলপান	85
10	অটো ভাড়া	60
12	ৰেজিষ্টাৰ্ড ডাক খৰচ	42
13	টেলিগ্ৰাম	34
14	গাড়ী ভাড়া	25
16	কম্পিউটাৰ মনোহাৰী	165
19	বাছ ভাড়া	24
19	এচ.টি.ডি. কল ভৰণি	87
20	কাৰ্যালয় পৰিস্কৰণ আৰু বিশুদ্ধকৰণ (36 টকা +24 টকা)	60
22	জলপান	45
23	ফটো বনোৱা ভৰণি	47
28	ডাক সেৱা	40
29	নমোৱা ভৰণি	40
30	বাছ ভাড়া	15

খুচুৰা নগদ বহীৰ পৰা স্থানান্তৰ *(Posting from Petty Cash Book)*

খুচুৰা নগদ বহী সময়মতে সন্তুলন কৰা হয়। মুঠ প্ৰাপ্তি আৰু মুঠ পৰিশোধৰ পাৰ্থক্যই হ'ল খুচুৰা নগদ ৰক্ষকৰ হাতত জমা থকা টকাৰ পৰিমাণ। এই হাতত জমাৰ পৰিমাণখিনি আগত সময়ৰ বাবে লৈ খুচুৰা নগদ ৰক্ষকে প্ৰকৃততে খৰচ কৰা পৰিমাণৰ ধনখিনি তেওঁক প্ৰদান কৰা হয়। খতিয়নত খুচুৰা নগদ টকাৰ হিচাপ এটা খুলি ইয়াক খুচুৰা নগদ ৰক্ষকক দিয়া ধনৰ পৰিমাণেৰে ডেবিট কৰা হয়। খৰচৰ প্ৰতিটো হিচাপক সময়কালৰ মুঠ খৰচৰ প্ৰমাণেৰে 'খুচুৰা নগদ হিচাপ' লিখি নিজৰ হিচাপত ডেবিট কৰিব লাগে আৰু সেই সময়ছোৱাত খৰচ হোৱা মুঠ পৰিমাণেৰে 'খুচুৰা নগদ বহীৰ অনুসৰি বিভিন্ন' বুলি লিখি খুচুৰা নগদ টকাৰ হিচাপক ক্ৰেডিট কৰিব লাগে। খুচুৰা নগদ টকাৰ হিচাপ সন্তুলন হৈ ই খুচুৰা নগদ ৰক্ষকৰ হাতত জমা থকা প্ৰকৃত নগদ টকাৰ পৰিমাণটো দেখুৱাব।

মাহটোৰ খুচুৰা নগদ বহী এনেদৰে প্ৰস্তুত কৰা হয় -

চামাইৰা ট্ৰেডাৰ্চৰ বহী (Books of Samaira Traders)
খুচুৰা নগদ বহী (Petty Cash Book)

টকা প্ৰাপ্তি	তাৰিখ	বিৱৰণ	ৰচিদ নং	টকা পৰিশোধ	খৰচৰ বিশ্লেষণ				
টকা	2005 মে				ডাক	টেলিফোন আৰু টেলিগ্ৰাম	যাতায়াত	মনোহাৰী	অন্যান্য
2,000	01	নগদ টকা প্ৰাপ্তি							
	02	অটো ভাড়া		55			55		
	03	ডাক সেৱা		40	40				
	04	ডাক টিকট		105	105				
	05	ৰবৰ/শ্বাৰ্পনাৰ/পেঞ্চিল/পেড		225				225	
	06	দ্ৰুত ডাক সেৱা ভৰণি		98	98				
	08	টেক্সি ভাড়া (105 + 90)		195			195		
	08	জলপান		85					85
	10	অটো ভাড়া		60			60		
	12	ৰেজিষ্টাৰ্ড ডাক খৰছ		42	42				
	13	টেলিগ্ৰাম		34		34			
	14	গাড়ী ভাড়া		25					25
	16	কম্পিউটাৰ মনোহাৰী		165				165	
	19	বাছ ভাড়া		24			24		
	19	এচ.টি.ডি. কল ভৰণি		87		87			
	20	কাৰ্যালয় পৰিস্কৰণ আৰু		60					60
	22	বিশুদ্ধকৰণ		45					45
	22	জলপান		47					47
	23	ফটো বনোৱা ভৰণি		40					
	28	ডাক সেৱা		40	40				40
	29	নমোৱা ভৰণি		15			15		
	30	বাছ ভাড়া							
				1,487	325	121	349	390	302
	31	উদ্বৃত্ত, আগলৈ		513					
2,000	জুন			2,000					
513	01	উদ্বৃত্ত, আগৰ পৰা							
1,487	01	নগদ টকা প্ৰাপ্তি							

চামাইৰা ট্ৰেডাৰ্ছৰ বহী (Books of Samaira Traders)

জাবেদা (Journal)

তাৰিখ	বিৱৰণ	খঃ পৃঃ	ডেবিট টকাৰ পৰিমাণ	ক্ৰেডিট টকাৰ পৰিমাণ
2005 মে'01	খুচুৰা নগদ টকাৰ হিচাপ ডে. নগদ টকাৰ হিচাপলৈ (খুচুৰা নগদ ৰক্ষকক টকা প্ৰদান কৰা হ'ল)		2,000	2,000
মে' 31	ডাক হিচাপ ডে. টেলিফোন আৰু টেলিগ্ৰাফ হিচাপ ডে. যাতায়াত হিচাপ ডে. মনোহাৰী হিচাপ ডে. অন্যান্য হিচাপ ডে. খুচুৰা নগদ টকাৰ হিচাপলৈ (খুচুৰা খৰছসমূহক খুচুৰা টকা হিচাপত স্থানান্তৰ)		325 121 349 390 302	1,487
মে' 31	খুচুৰা খৰছ নগদ টকাৰ হিচাপ ডে. নগদ টকাৰ হিচাপলৈ (খুচুৰা নগদ ৰক্ষকক টকা প্ৰদান কৰা হ'ল)		1,487	1,487

খুচুৰা নগদ টকাৰ হিচাপ

(Petty Cash Account)

ডে. ক্ৰে.

তাৰিখ	বিৱৰণ	জাঃ পৃঃ	টকাৰ পৰিমাণ	তাৰিখ	বিৱৰণ	জাঃ পৃঃ	পৰিমাণ টকা
2005 মে 01	নগদ টকা		2,000	2005 মে 31	বিভিন্ন-খুচুৰা নগদ বহী অনুসৰি		1,487
				মে 31	উদ্বৃত্ত, আগলৈ		513
			2,000				2,000
জুন 01	উদ্বৃত্ত, আগৰ পৰা		513				
01	নগদ টকা		1,487				

ডাক-টিকট হিচাপ

(Postage Account)

ডে. ক্রে.

তাৰিখ	বিৱৰণ	জাঃ পৃঃ	টকাৰ পৰিমাণ	তাৰিখ	বিৱৰণ	জাঃ পৃঃ	টকাৰ পৰিমাণ
2005 মে 31	খুচুৰা নগদ টকা		325				

যাতায়াত হিচাপ

(Conveyance Account)

ডে. ক্রে.

তাৰিখ	বিৱৰণ	জাঃ পৃঃ	টকাৰ পৰিমাণ	তাৰিখ	বিৱৰণ	জাঃ পৃঃ	টকাৰ পৰিমাণ
2005 মে 31	খুচুৰা নগদ টকা		349				

মনোহাৰী হিচাপ

(Stationery Account)

ডে. ক্রে.

তাৰিখ	বিৱৰণ	জাঃ পৃঃ	টকাৰ পৰিমাণ	তাৰিখ	বিৱৰণ	জাঃ পৃঃ	টকাৰ পৰিমাণ
2005 মে 31	খুচুৰা নগদ টকা		390				

বিভিন্ন ব্যয় হিচাপ

(Miscellaneous Expenses Account)

ডে. ক্রে.

তাৰিখ	বিৱৰণ	জাঃ পৃঃ	টকাৰ পৰিমাণ	তাৰিখ	বিৱৰণ	জাঃ পৃঃ	টকাৰ পৰিমাণ
2005 মে 31	খুচুৰা নগদ টকা		302				

4.1.4. নগদ বহীৰ সন্তুলন (Balancing of Cash Book)

বাওঁফালে নগদ প্ৰাপ্তি (ডেবিট) ৰ সকলোবোৰ লেনদেন আৰু সোঁফালে নগদ পৰিশোধৰ (ক্ৰেডিট) ৰ সকলোবোৰ লেনদেন তাৰিখৰ ক্ৰম অনুসৰি ভৰ্ত্তি কৰা হয়। নগদ বহীৰ ব্যৱস্থা থাকিলে খতিয়নত নগদ টকাৰ হিচাপ এটা পৃথককৈ ৰখা নহয়। হিচাপ এটাক সন্তুলন কৰাৰ দৰেই নগদ বহীক সন্তুলন কৰা হয়। কিন্তু মনত ৰাখিব লাগে যে, নগদ বহীৰ ক্ষেত্ৰত ই সদায় ডেবিট উদ্বৃত্ত দেখুৱায় কাৰণ নগদ পৰিশোধ নগদ প্ৰাপ্তিতকৈ কেতিয়াও বেছি হ'ব নোৱাৰে আৰু সময়ছোৱাৰ আৰম্ভণিত নগদ টকা হাতে জমা থাকে।

নগদ প্ৰাপ্তিৰ দলিলৰ উৎস সাধাৰণতে নগদ ৰক্ষকে বিলি কৰা ৰচিদৰ প্ৰতিলিপি (duplicate copy of the receipt). পৰিশোধৰ বাবে যিকোনো নথি, চালান, বিল, ৰচিদ আদি যাৰ ভিত্তিত পৰিশোধ কৰা হয় এই বিলাক লেনদেনসমূহ নগদ বহীত লিপিবদ্ধ কৰাত দলিলৰ উৎস হিচাপে লোৱা হয়। এনে নথি সমূহক সাধাৰণতে ৰচিদ (Voucher) বুলি কোৱা হয় আৰু ক্ৰমিক নম্বৰ দি ভৱিষ্যত দৰকাৰৰ বাবে আৰু শুদ্ধাশুদ্ধ প্ৰমাণৰ বাবে এটা পৃথক ফাইলত ৰখা হয়।

উদাহৰণ-1

মেচাৰ্চ কুণ্টিয়া ট্ৰেডাৰ্চৰ তলত দিয়া লেনদেনসমূহৰ পৰা একস্তম্ভযুক্ত নগদ বহী প্ৰস্তুত কৰা ঃ

তাৰিখ	বিশদ (ব্যাখ্যা)	টকাৰ পৰিমাণ
2005		টকা
চেপ্তেম্বৰ 01	হাতে জমা নগদ টকা	40,000
চেপ্তেম্বৰ 02	বেংকক জমা দিয়া	16,000
চেপ্তেম্বৰ 04	পুনিতৰ পৰা পাবলগীয়া 12,000 টকা সম্পূৰ্ণ নিষ্পত্তিত প্ৰাপ্তি	11,700
চেপ্তেম্বৰ 05	ৰূকমনিক দিবলগীয়া 7,000 টকা সম্পূৰ্ণ নিষ্পত্তিৰ বাবে পৰিশোধ	6,800
চেপ্তেম্বৰ 06	সুধিৰক নগদ টকাত পণ্য বিক্ৰী	14,800
চেপ্তেম্বৰ 06	মালিকৰ ঘৈণীয়েকৰ বীমাৰ বাবে তিনিমহীয়া বীমা কিস্তি পৰিশোধ	2,740
চেপ্তেম্বৰ 07	কাৰ্যালয়ৰ আচবাব ক্ৰয়	8,000
চেপ্তেম্বৰ 07	মনোহাৰী ক্ৰয়	1,700

চেপ্তেম্বৰ 07	গাড়ী ভাড়া	120
চেপ্তেম্বৰ 10	কমলক পৰিশোধ কৰিলে আৰু তেওঁ বাট্টা দিলে 200 টকা	6,800
চেপ্তেম্বৰ 11	গুৰমিটৰ পৰা প্ৰাপ্তি আৰু তেওঁক বাট্টা দিয়া হ'ল 500 টকা	14,500
চেপ্তেম্বৰ 12	ঘৰুৱা খৰচৰ বাবে ধন আহৰণ	5,000
চেপ্তেম্বৰ 14	বিদ্যুতৰ বিল পৰিশোধ	1,160
চেপ্তেম্বৰ 17	পণ্য নগদ বিক্ৰী	23,000
চেপ্তেম্বৰ 21	কমলৰ পৰা নগদ ভিত্তিত পণ্য ক্ৰয়	17,000
চেপ্তেম্বৰ 24	টেলিফোন ভৰণি পৰিশোধ	2,300
চেপ্তেম্বৰ 26	ডাক ভৰণি পৰিশোধ	520
চেপ্তেম্বৰ 28	মাহেকীয়া ভাড়া পৰিশোধ	4,200
চেপ্তেম্বৰ 29	মাহেকীয়া মজুৰি আৰু দৰমহা পৰিশোধ	8,250
চেপ্তেম্বৰ 29	পণ্য নগদ ক্ৰয়	11,000
চেপ্তেম্বৰ 30	পণ্য নগদ বিক্ৰী	15,600

সমাধান

কুন্টিয়া ট্ৰেডাৰ্ছৰ বহী (Books of Kuntia Traders)
নগদ বহী (Cash Book)

ডে. ক্ৰে.

তাৰিখ	বিবৰণ	খ. পৃ.	টকাৰ পৰিমাণ	তাৰিখ	বিবৰণ	খ পৃ.	টকাৰ পৰিমাণ
2005				2005			
চেপ্তে 01	উদ্বৃত্ত, আগৰ পৰা		40,000	চেপ্তে 02	বেংক		16,000
04	পুনীট		11,700	05	ৰূকমণি		6,850
06	বিক্ৰয়		14,800	06	আহৰণ		2,740
11	গুৰমিট		14,500	07	কাৰ্যালয় আচবাব		8,000
17	বিক্ৰয়		23,000	07	মনোহাৰী		1,700
30	বিক্ৰয়		15,600	07	গাড়ী ভাৰা		120
				10	কমল		6,800
				12	আহৰণ		5,000
				14	বিদ্যুৎ ভৰণি		1,160
				21	ক্ৰয়		17,000
				24	টেলিফোন ভৰণি		2,300
				28	ডাক ভৰণি		520
				29	ভাড়া		4,200
				29	মজুৰী আৰু দৰমহা		8,250
				30	ক্ৰয়		11,000
				30	উদ্বৃত্ত, আগলৈ		27,960
			1,19,600				1,19,600
অক্টো 01	উদ্বৃত্ত, আগৰ পৰা		27,960				

উদাহৰণ-2

তলৰ লেনদেনসমূহ দ্বি-স্তম্ভযুক্ত নগদ বহীত লিপিবদ্ধ কৰা আৰু ইয়াৰ উদ্বৃত্ত নিৰ্ণয় কৰা।

তাৰিখ	বিশদ	টকাৰ পৰিমাণ
2005		
আগষ্ট 01	হাতে জমা উদ্বৃত্ত	15,000
	বেংকত জমা উদ্বৃত্ত	10,000
03	চেকেৰে বীমা কিস্তি প্ৰদান	4,200
08	নগদ বিক্ৰী	22,000
	নগদ বাট্টা	750
09	নগদ ক্ৰয়ৰ বাবে পৰিশোধ	21,000
	নগদ বাট্টা	700
09	বেংকত নগদ জমা	15,000
10	টেলিফোন বিল চেকেৰে প্ৰদান	2,300
14	ব্যক্তিগত ব্যৱহাৰৰ বাবে বেংকৰ পৰা আহৰণ	6,000
16	কাৰ্য্যালয়ৰ বাবে বেংকৰ পৰা আহৰণ	14,500
20	সম্পূৰ্ণ আৰু অন্তিম নিষ্পত্তিত জোনৰ পৰা চেক পালে আৰু বেংকত জমা দিলে	10,700
23	মাইকেলৰ পৰা নগদ প্ৰাপ্তি	6,850
	বাট্টা প্ৰদান	150
24	মনোহাৰী নগদ ক্ৰয়	1,800
25	গাড়ীভাৰা নগদ পৰিশোধ	350
25	কুমাৰৰ পৰা চেক প্ৰাপ্তি	4,500
28	কুমাৰৰ পৰা পোৱা চেকখন বেংকত জমা	4,500
31	আগষ্ট 28 তাৰিখত জমা দিয়া চেকখন প্ৰত্যাখ্যান হ'ল আৰু বেংকে ঘূৰাই দিলে	4,000
31	চেকেৰে ভাড়া পৰিশোধ	3,000
31	প্ৰহৰীক নগদ টকাৰে মজুৰী পৰিশোধ ডাক টিকটৰ বাবে নগদ প্ৰদান	220

সমাধান

নগদ বহী (Cash Book)

ডে. ক্রে.

তাৰিখ	বিবৰণ	খ. পৃ.	নগদ টকা	বেংক টকা	তাৰিখ	বিবৰণ	খ পৃ.	নগদ টকা	বেংক টকা
2005					2005				
আ 01	উদ্বৃত্ত, আগৰ পৰা		15,000	10,000	আ 03	বীমা			4,200
08	বিক্রয়		22,000		09	ক্রয়		21,000	
09	নগদ টকা	বি		15,000	09	বেংক	বি	15,000	
16	বেংক	বি	14,500		10	টেলিফোন ভৰণি		21,000	
20	জোন			10,700	14	আহৰণ			6,000
23	মাইকেল		6,850		16	নগদ টকা	বি		14,500
25	কুমাৰ		4,500		24	ছপা আৰু মনোহাৰী		1,800	
28	নগদ টকা	বি		4,500	25	গাড়ী ভাৰা		350	
					28	বেংক	বি	4,500	
					31	কুমাৰ			4,500
					31	ভাড়া			4,000
					31	মজুৰী		3,000	
					31	ডাক টিকট		220	
					31	উদ্বৃত্ত, আগলৈ		16,980	4,700
			6,2850	40,200				62,850	40,200
চে 01	উদ্বৃত্ত, আগৰ পৰা		16,980	4,700					

উদাহৰণ - 3

মেচার্চ লেজাৰ জোনৰ তলত দিয়া লেনদেনসমূহৰ পৰা 2005 চনৰ জানুৱাৰী মাহৰ বেংকস্তম্ভযুক্ত নগদ বহী প্রস্তুত কৰা আৰু সিবিলাকক নিজ নিজ খতিয়ন হিচাপভুক্ত কৰা।

তাৰিখ	বিশদ	টকাৰ পৰিমাণ
জানু 01	হাতে জমা নগদ টকা	4,000
	জমাতিৰিক্ত	3,200
04	মজুৰী প্রদান	400
05	নগদ বিক্রয়	7,000
07	চেকেৰে পণ্য ক্রয়	2,000

09	নগদ ধনেৰে আচবাব ক্রয়	2,200
11	ৰোহিতক নগদ টকা পৰিশোধ	2,000
13	নগদ বিক্রয়	4,500
14	বেংকত জমা	7,000
16	জমাতিৰিক্ত ওপৰত বেংকে ধাৰ্য্য কৰা সুদ	200
20	চেকেৰে টেলিফোন বিল পৰিশোধ	600
25	পণ্য বিক্রয় আৰু চেক প্রাপ্তি (সিদিনাই জমা)	300
27	ভাড়া পৰিশোধ	800
29	ব্যক্তিগত ব্যৱহাৰৰ বাবে নগদ টকা আহৰণ	500
30	দৰমহা পৰিশোধ	1,000
31	বেংকে সুদ সংগ্রহ কৰিলে	1,700

সমাধান

লেজাৰ জোনৰ বহী (Books of the Laser Zone)

নগদ বহী (Cash Book)

ডে. ক্রে.

তাৰিখ	বিবৰণ	খ. পৃ.	নগদ টকা	বেংক টকা	তাৰিখ	বিবৰণ	খ পৃ.	নগদ টকা	বেংক টকা
2005					2005				
জানু 01	উদ্বৃত্ত, আগৰ পৰা		4,000		জানু 01	উদ্বৃত্ত আগৰ পৰা			3,200
05	বিক্রয়		7,000		04	মজুৰী		400	
13	বিক্রয়		4,500		09	ক্রয়			2,000
14	নগদ টকা	বি		7,000	09	আচবাব		2,200	
25	বিক্রয়			3,000	11	ৰোহিত		2,000	6,000
31	সুদ			1,700	14	বেংক	বি	7,000	14,500
						জমাতিৰিক্তৰ সুদ			200
						টেলিফোন			600
						ভাড়া		800	
						আহৰণ		500	
						দৰমহা		1,000	
						উদ্বৃত্ত, আগলৈ		1,600	5,700
				15,500	11,700			15,500	11,700
ফেব্রু 01	উদ্বৃত্ত, আগৰ পৰা			1,600	5,700				

মজুৰী হিচাপ (Wages Account)

ডে. ক্রে.

তাৰিখ	বিবৰণ	খ. পৃ.	টকাৰ পৰিমাণ	তাৰিখ	বিবৰণ	খ পৃ.	টকাৰ পৰিমাণ
2005 জানু 04	নগদ		400				

বিক্ৰয় হিচাপ (Sales Account)

ডে. ক্রে.

তাৰিখ	বিৱৰণ	খ. পৃ.	টকাৰ পৰিমাণ	তাৰিখ	বিবৰণ	খ পৃ.	টকাৰ পৰিমাণ
				2005			
				জানু 05	নগদ		7,000
				13	নগদ		4,500
				25	বেংক		3,000

ক্ৰয় হিচাপ (Purchases Account)

ডে. ক্রে.

তাৰিখ	বিবৰণ	খ. পৃ.	টকাৰ পৰিমাণ	তাৰিখ	বিবৰণ	খ পৃ.	টকাৰ পৰিমাণ
2005 জানু 07	বেংক		2,000				

আচবাব হিচাপ (Furniture Account)

ডে. ক্রে.

তাৰিখ	বিবৰণ	খ. পৃ.	টকাৰ পৰিমাণ	তাৰিখ	বিবৰণ	খ পৃ.	টকাৰ পৰিমাণ
2005 জানু 09	নগদ		2,200				

ৰোহিত হিচাপ (Rohit Account)

ডে. ক্রে.

তাৰিখ	বিবৰণ	খ. পৃ.	টকাৰ পৰিমাণ	তাৰিখ	বিবৰণ	খ পৃ.	টকাৰ পৰিমাণ
2005 জানু 11	নগদ		2,000				

জমাতিৰিক্তৰ সুদ (পৰিশোধ) হিচাপ [Overdraft Interest (paid) Account]

তাৰিখ	বিবৰণ	খ. পৃ.	টকাৰ পৰিমাণ	তাৰিখ	বিবৰণ	খ পৃ.	টকাৰ পৰিমাণ
2005 জানু 16	নগদ		200				

টেলিফোন ব্যয় হিচাপ (Telephone Expenses Account)

তাৰিখ	বিবৰণ	খ. পৃ.	টকাৰ পৰিমাণ	তাৰিখ	বিবৰণ	খ পৃ.	টকাৰ পৰিমাণ
2005 জানু 20	বেংক		600				

ভাড়া হিচাপ (Rent Account)

তাৰিখ	বিবৰণ	খ. পৃ.	টকাৰ পৰিমাণ	তাৰিখ	বিবৰণ	খ পৃ.	টকাৰ পৰিমাণ
2005 জানু 27	নগদ টকা		800				

আহৰণ হিচাপ (Drawings Account)

তাৰিখ	বিবৰণ	খ. পৃ.	টকাৰ পৰিমাণ	তাৰিখ	বিবৰণ	খ পৃ.	টকাৰ পৰিমাণ
2005 জানু 29	নগদ টকা		500				

দৰমহা হিচাপ (Salary Account)

তাৰিখ	বিবৰণ	খ. পৃ.	টকাৰ পৰিমাণ	তাৰিখ	বিবৰণ	খ পৃ.	টকাৰ পৰিমাণ
2005 জানু 30	নগদ		1,100				

সুদ (প্ৰাপ্তি) হিচাপ [Interest (Received) Account]

তাৰিখ	বিবৰণ	জা পৃ.	টকাৰ পৰিমাণ	তাৰিখ	বিবৰণ	জা পৃ.	টকাৰ পৰিমাণ
				2005 জানু 31	বেংক		1,700

উদাহৰণ - 4

তলৰ দেনদেনসমূহৰ পৰা মেচার্চ এডভাঞ্চ টেকনোল'জী প্রা. লিমিটেডৰ 2005 চনৰ ডিচেম্বৰ মাহৰ দ্বিস্তম্ভযুক্ত নগদ বহী প্ৰস্তুত কৰা।

তাৰিখ	বিশদ	টকাৰ পৰিমাণ
2005		
ডিচে 01	হাতে জমা নগদ টকা	3,065
	বেংকত জমা	6,780
02	খুচুৰা নগদ ৰক্ষকক নগদ টকা প্ৰদান	1,000
03	প্ৰিয়াৰ পৰা চেক প্ৰাপ্তি	3,000
04	নগদ বিক্ৰয়	2,000
05	বেংকত জমা দিয়া	1,200
06	প্ৰিয়াৰ চেকখন বেংকত জমা	3,000
08	চেকেৰে আচবাব ক্ৰয়	6,500
10	বানিজ্যিক খৰচ পৰিশোধ	400
12	নগদ বিক্ৰয়	9,000
13	বেংক ভৰণি	300

15	বেংকে লাভ্যাংশ সংগ্ৰহ কৰে	1,200
16	বিদ্যুৎ বিল চেকেৰে পৰিশোধ	600
17	নগদ ক্ৰয়	2,000
19	বিজ্ঞাপনৰ বাবে পৰিশোধ	1,000
21	পণ্য বিক্ৰয় আৰু চেক প্ৰাপ্তি (সিদিনাই জমা)	6,000
22	আইনৰ খৰচ পৰিশোধ	500
23	ব্যক্তিগত খৰচৰ বাবে বেংকৰ পৰা আহৰণ	2,000
24	সংস্থাপন ব্যয় পৰিশোধ	340
25	বিল বহীৰ ছপা খৰচ পৰিশোধ	850
26	বীমা কিস্তি চেকেৰে পৰিশোধ	2,150
27	নগদ বিক্ৰয়	7,200
28	চেকেৰে দৰমহা প্ৰদান	4,000
29	ভাড়া পৰিশোধ	3,000
30	চেকত দস্তুৰি প্ৰাপ্তি (সিদিনাই জমা)	2,500
31	চেকেৰে বৰঙণি প্ৰদান	800

এডভান্স টেকনোল'জীৰ বহী (Books of Advance Technology)

নগদ বহী (Cash Book)

তাৰিখ	বিবৰণ	খ. পৃ.	নগদ টকা	বেংক টকা	তাৰিখ	বিবৰণ	খ পৃ.	নগদ টকা	বেংক টকা
2005					2005				
ডিচে 01	উদ্বৃত্ত, আগৰ পৰা		3,065	6,780	ডিচে 02	খুচুৰা নগদ ৰক্ষক		1,000	
03	প্ৰিয়া		3,000		05	বেংক	বি	1,200	
04	বিক্ৰয়		2,000		06	বেংক		3,000	
05	নগদ টকা	বি		1,200	08	আচবাব			6,500
06	নগদ টকা	বি		3,000	10	বাণিজ্যিক ব্যয়		400	
12	বিক্ৰয়		9,000		13	বেংক ভৰণি			300
15	লাভ্যাংশ			1,200	16	বেংক ভৰণি			600
21	বিক্ৰয়	বি		6,000	17	ক্ৰয়		2,000	
27	বিক্ৰয়		7,200		19	বিজ্ঞাপন		1,000	
30	দস্তুৰি			2,500	22	আইন ব্যয়		5000	

					23	আহৰণ			2,000
					24	কৰ্মচাৰীৰ ব্যয়		340	
					25	ছপা		850	
					26	বীমা কিস্তি			2,150
					28	দৰমহা			4,000
					29	ভাড়া		3,000	
					31	বৰঙণি			800
					31	উদ্বৃত্ত, আগলৈ		10,975	4,330
			24,265	20,680				24,265	20,680
2006									
জানু 01	উদ্বৃত্ত, আগৰ পৰা		10,975	4,330					

ii) খতিয়ন ভুক্তকৰণ

খুচুৰা নগদ ৰক্ষকৰ হিচাপ (Petty Cashier's Account)

ডে. ক্রে.

তাৰিখ	বিবৰণ	জা পৃ.	টকাৰ পৰিমাণ	তাৰিখ	বিবৰণ	জা পৃ.	টকাৰ পৰিমাণ
2005							
ডিচে 02	নগদ টকা		1,000				

প্ৰিয়াৰ হিচাপ (Priya's Account)

ডে. ক্রে.

তাৰিখ	বিবৰণ	জা পৃ.	টকাৰ পৰিমাণ	তাৰিখ	বিবৰণ	জা পৃ.	টকাৰ পৰিমাণ
				2005			
				ডিচে 03	নগদ টকা		3,000

ডে. ক্রে.

তাৰিখ	বিৱৰণ	জা পৃ.	টকাৰ পৰিমাণ	তাৰিখ	বিৱৰণ	জা পৃ.	টকাৰ পৰিমাণ
				2005			
				ডিচে 04	নগদ টকা		2,000
				12	নগদ টকা		9,000
				21	বেংক		6,000
				27	নগদ টকা		7,200

আচবাব হিচাপ (Furniture Account)

ডে. ক্রে.

তাৰিখ	বিৱৰণ	জা পৃ.	টকাৰ পৰিমাণ	তাৰিখ	বিৱৰণ	জা পৃ.	টকাৰ পৰিমাণ
2005							
ডিচে 08	বেংক		6,500				

বানিজ্যিক ব্যয় হিচাপ (Trade Expenses Account)

ডে. ক্রে.

তাৰিখ	বিৱৰণ	জা পৃ.	টকাৰ পৰিমাণ	তাৰিখ	বিৱৰণ	জা পৃ.	টকাৰ পৰিমাণ
2005							
ডিচে 10	নগদ টকা		400				

বেংক ভৰণি হিচাপ (Bank Charges Account)

ডে. ক্রে.

তাৰিখ	বিৱৰণ	জা পৃ.	টকাৰ পৰিমাণ	তাৰিখ	বিৱৰণ	জা পৃ.	টকাৰ পৰিমাণ
2005							
ডিচে 13	নগদ টকা		300				

লাভ্যাংশ হিচাপ (Dividend Account)

ডে. ক্রে.

তাৰিখ	বিৱৰণ	জা পৃ.	টকাৰ পৰিমাণ	তাৰিখ	বিৱৰণ	জা পৃ.	টকাৰ পৰিমাণ
				2005 ডিচে 15	বেংক		1,200

বিদ্যুৎ ব্যয় হিচাপ (Electrical Charge Account)

ডে. ক্রে.

তাৰিখ	বিৱৰণ	জা পৃ.	টকাৰ পৰিমাণ	তাৰিখ	বিৱৰণ	জা পৃ.	টকাৰ পৰিমাণ
2005 ডিচে 16	বেংক		600				

ক্রয় হিচাপ (Purchases Account)

ডে. ক্রে.

তাৰিখ	বিৱৰণ	জা পৃ.	টকাৰ পৰিমাণ	তাৰিখ	বিৱৰণ	জা পৃ.	টকাৰ পৰিমাণ
2005 ডিচে 17	নগদ টকা		2,000				

বিজ্ঞাপনৰ হিচাপ (Advertisement Account)

ডে. ক্রে.

তাৰিখ	বিৱৰণ	জা পৃ.	টকাৰ পৰিমাণ	তাৰিখ	বিৱৰণ	জা পৃ.	টকাৰ পৰিমাণ
2005 ডিচে 19	নগদ টকা		1,000				

আইনৰ ব্যয় হিচাপ (Legal Charges Account)

ডে. ক্রে.

তাৰিখ	বিৱৰণ	জা পৃ.	টকাৰ পৰিমাণ	তাৰিখ	বিৱৰণ	জা পৃ.	টকাৰ পৰিমাণ
2005 ডিচে 22	নগদ টকা		500				

আহৰণ হিচাপ (Drawings Account)

ডে. ক্ৰে.

তাৰিখ	বিৱৰণ	জা পৃ.	টকাৰ পৰিমাণ	তাৰিখ	বিৱৰণ	জা পৃ.	টকাৰ পৰিমাণ
2005 ডিচে 23	বেংক		2,000				

সংস্থাপন ব্যয় হিচাপ (Establishment Expenses Account)

ডে. ক্ৰে.

তাৰিখ	বিৱৰণ	জা পৃ.	টকাৰ পৰিমাণ	তাৰিখ	বিৱৰণ	জা পৃ.	টকাৰ পৰিমাণ
2005 ডিচে 24	বেংক		340				

ছপা হিচাপ (Printing Account)

ডে. ক্ৰে.

তাৰিখ	বিৱৰণ	জা পৃ.	টকাৰ পৰিমাণ	তাৰিখ	বিৱৰণ	জা পৃ.	টকাৰ পৰিমাণ
2005 ডিচে 25	নগদ টকা		850				

বীমা কিস্তি হিচাপ (Insurance Premium Account)

ডে. ক্ৰে.

তাৰিখ	বিৱৰণ	জা পৃ.	টকাৰ পৰিমাণ	তাৰিখ	বিৱৰণ	জা পৃ.	টকাৰ পৰিমাণ
2005 ডিচে 25	বেংক		2,150				

দৰমহা হিচাপ (Salary Account)

ডে. ক্ৰে.

তাৰিখ	বিৱৰণ	জা পৃ.	টকাৰ পৰিমাণ	তাৰিখ	বিৱৰণ	জা পৃ.	টকাৰ পৰিমাণ
2005 ডিচে 28	বেংক		4,000				

ভাড়া হিচাপ (Rent Account)

ডে. ক্রে.

তাৰিখ	বিৱৰণ	জা পৃ.	টকাৰ পৰিমাণ	তাৰিখ	বিৱৰণ	জা পৃ.	টকাৰ পৰিমাণ
2005 ডিচে 29	নগদ টকা		3,000				

ডে. **দস্তুৰি প্ৰাপ্তি হিচাপ** (Commission Received Account) ক্রে.

তাৰিখ	বিৱৰণ	জা পৃ.	টকাৰ পৰিমাণ	তাৰিখ	বিৱৰণ	জা পৃ.	টকাৰ পৰিমাণ
				2005 ডিচে 30	বেংক		2,500

ডে. **বৰঙণি হিচাপ** (Charity Account) ক্রে.

তাৰিখ	বিৱৰণ	জা পৃ.	টকাৰ পৰিমাণ	তাৰিখ	বিৱৰণ	জা পৃ.	টকাৰ পৰিমাণ
2005 ডিচে 30	বেংক		800				

4.2 ক্রয় (জাবেদা) বহী [Purchases (Journal) Book]

বাকীত ক্রয় কৰা পণ্যবোৰক ক্রয় জাবেদাত লিপিবদ্ধ কৰা হয় আনহাতে নগদ ক্রয় কৰা পণ্যবোৰক নগদ বহীত লিখা হয়। অন্য ক্রয়সমূহ যেনে কাৰ্যালয়ৰ সঁজুলি, আচবাব, ভৱন বাকীত ক্রয় কৰিলে প্ৰকৃত জাবেদাত আৰু নগদ ক্রয় কৰিলে নগদ বহীত লিখা হয়। এনে লেনদেনসমূহ বহীত লিপিবদ্ধ কৰাৰ বাবে ব্যৱসায়ে পণ্য যোগানকাৰীৰ পৰা পোৱা চালান বা বিলক মূল দলিল হিচাপে গণ্য কৰে। চালানত উল্লেখ থকা টকাৰ প্ৰকৃত পৰিমাণেৰে এইবিলাক লিখা হয়। এই বহীত বাণিজ্যিক বাট্টা আৰু চালানৰ অন্যান্য বিশদবিলাক লিখিব নালাগে। চিত্র 4.6 ত ক্রয় জাবেদাৰ এটা নমুনা দিয়া হ'ল ঃ

ক্রয় (জাবেদা) বহী [Purchases (Journal) Book]

তাৰিখ	চালান নং	যোগানকাৰীৰ নাম (ক্রেডিট কৰিব লগীয়া হিচাপ)	খৃ. পৃ.	টকাৰ পৰিমাণ

চিত্র 4.6 ক্রয় (জাবেদা) বহীৰ নমুনা

ক্রয় বহীৰ প্রতিমাহৰ যোগফলকেই খতিয়নত থকা ক্রয় হিচাপৰ ডেবিট পক্ষত লিখা হয় অৱশ্যে যোগানকাৰীৰ ব্যক্তিগত হিচাপসমূহ প্রতিদিনে লিখিব পাৰি। মেৰ্চাচ কণিকা ট্রেডার্ছৰ তলত বিশদভাবে দিয়া সমূহ চোৱা আৰু এইবিলাক ক্রয় জাবেদাত কেনেদৰে লিখা হয় লক্ষ্য কৰা।

তাৰিখ 2005	**বিশদ**
আগষ্ট 04	মেচাৰ্চ নীমা ইলেক্টনিক্স (চালান নং 3250) পৰা ক্রয় ঃ প্রতিটোত 2,000 টকাকৈ 20 টা সৰু আকাৰৰ টিভি, প্রতিটোত 12,500 টকাকৈ 15 টা টেপ ৰেকৰ্ডাৰ, সকলো সামগ্রীৰ ওপৰত 20% হাৰত বাণিজ্যিক বাট্টা।
আগষ্ট 10	মেচাৰ্চ পৱন ইলেক্টনিক্স (চালান নং 8260) পৰা ক্রয় ঃ প্রতিখনত 150 টকাকৈ 10 খন ভিডিঅ কেচেট, প্রতিটোত 1,650 টকাকৈ 20 টা টেপ ৰেকৰ্ডাৰ। ক্রয়ৰ ওপৰত 10% হাৰত বাণিজ্যিক বাট্টা।
আগষ্ট 18	মেচাৰ্চ নৰ্থান ইলেক্টনিক্সৰ (চালান নং 4265) পৰা ক্রয় ঃ প্রতিখনত 4000 টকাকৈ 15 টা নৰ্থান ৰঙীন টিভি; 12.5% হাৰত বাণিজ্যিক বাট্টা।
আগষ্ট 26	মেচাৰ্চ নীমা ইলেক্টনিক্সৰ (চালান নং 3294) পৰা ক্রয় ঃ প্রতিটোত 1000 টকাকৈ 10 টা সৰু আকাৰৰ টিভি, প্রতিটোত 12,500 টকাকৈ 5 টা ৰঙীন টি ভি; বাণিজ্যিক বাট্টা 10% হাৰত।
আগষ্ট 29	মেচাৰ্চ পৱন ইলেক্টনিক্সৰ পৰা ক্রয় (চালান নং 8281) ঃ প্রতিখনত 150 টকাকৈ 20 টা ভিডিঅ কেচেট, প্রতিটোত 1600 টকাকৈ 25 টা টেপ ৰেকৰ্ডাৰ-ক্রয়ৰ ওপৰত 10% হাৰত বাণিজ্যিক বাট্টা ।

কনিকা ট্ৰেডাৰ্ছৰ বহী (Books of Konica Traders)
ক্ৰয় (জাবেদা) বহী [Purchase (Journal) Book]

তাৰিখ	চালান নং	যোগানকাৰীৰ নাম (ক্ৰেডিট কৰিবলগীয়া হিচাপ)	খ. পৃ	টকাৰ পৰিমাণ
2005				
আগষ্ট 04	3250	নীলা ইলেক্টনিক্স		1,82,000
আগষ্ট 10	8260	পৱন ইলেক্টনিক্স		31,050
আগষ্ট 18	4256	নৰ্থান ইলেক্টনিক্স		3,06,250
আগষ্ট 26	3294	নীমা ইলেক্টনিক্স		54,000
আগষ্ট 29	8281	পৱন ইলেক্টনিক্স		38,700
আগষ্ট 31				6,12,000

ক্ৰয় জাবেদাৰ পৰা সিহঁতৰ নিজ নিজ হিচাপলৈ প্ৰতিদিনেই উপযুক্ত পৰিমাণেৰে ক্ৰেডিট দিশত স্থানান্তৰ কৰা হয়। সাধাৰণতে, মাহেকীয়া ভিত্তিত ক্ৰয় জাবেদাৰ যোগফল ক্ৰয় হিচাপত ডেবিট কৰা হয়। অৱশ্যে যদি লেনদেনত সংখ্যা অধিক হয়, এক সুবিধাজনক সময়কালৰ অন্তত, ধৰা প্ৰতিদিন, সাপ্তাহিক অথবা পষেকীয়া ভিত্তিত যোগফল নিৰ্ণয় কৰি স্থানান্তৰ কৰিব পাৰি। ক্ৰয় জাবেদাৰ পৰা খতিয়নলৈ কেনেদৰে স্থানান্তৰ কৰা হয় তাক তলত ব্যাখ্যা কৰা হ'ল ঃ

কনিকা ট্ৰেডাৰ্ছৰ বহী
নীমা ইলেক্ট্ৰনিক্স

ডে ক্ৰে.

তাৰিখ	বিবৰণ	খ. পৃ	টকাৰ পৰিমাণ	তাৰিখ	বিবৰণ	জা পৃ	টকাৰ পৰিমাণ
				2005			
				আ 04	ক্ৰয়		1,82,000
				26	ক্ৰয়		54,000

পৱন ইলেক্ট্ৰনিক্স

তাৰিখ	বিৱৰণ	খ. পৃ	টকাৰ পৰিমাণ	তাৰিখ	বিৱৰণ	জা পৃ	টকাৰ পৰিমাণ
				2005			
				আ 10	ক্ৰয়		31,050
				29	ক্ৰয়		38,700

নৰ্থান ইলেক্ট্ৰনিক্স

তাৰিখ	বিৱৰণ	খ. পৃ	টকাৰ পৰিমাণ	তাৰিখ	বিৱৰণ	জা পৃ	টকাৰ পৰিমাণ
				2005			
				আ 18	ক্ৰয়		3,06,250

ক্ৰয় হিচাপ

তাৰিখ	বিৱৰণ	খ. পৃ	টকাৰ পৰিমাণ	তাৰিখ	বিৱৰণ	জা পৃ	টকাৰ পৰিমাণ
2005							
আ 31	বিভিন্ন, ক্ৰয় জাবেদা অনুসৰি		6,12,000				

4.3 ক্ৰয় ফিৰৎ (জাবেদা বহী) [Purchases Return (Journal) Book]

ক্ৰয় কৰা পণ্য ফিৰৎ দিলে এই বহীত লিখা হয়। ক্ৰয় কৰা পণ্য কেতিয়াবা যোগানকাৰীক বিভিন্ন কাৰণত যেনে যথোচিত গুণ, দোষযুক্ত আদি হ'লে ঘূৰাই দিয়া হয়। প্ৰতিটো ফিৰৎত একোটা দেনালিপি (Debit note) প্ৰতিলিপিসহ প্ৰস্তুত কৰি মূল লিপিখন যোগানকাৰীলৈ পঠোৱা হয় যাতে তেওঁৰ বহীৰ আৱশ্যকীয় প্ৰবিষ্টি লিখিব পাৰে। যোগানকাৰীয়েও এখন লিপি প্ৰস্তুত কৰিব পাৰে যাক পাওনালিপি (Credit Note) বোলা হয়। ক্ৰয় ফিৰৎ প্ৰবিষ্টি কৰাৰ বাবে সাধাৰণতে দেনালিপিক মূল দলিল হিচাপে গণ্য কৰা হয়। দেনালিপিত পক্ষৰ (যিজনলৈ পণ্য ঘূৰাই দিয়া হয়) নাম, পণ্য ফিৰৎৰ বিষয়ে বিশদ ভাবে আৰু পণ্য ফিৰৎ দিয়াৰ কাৰণ উল্লেখ কৰা হয়। প্ৰতিখন দেনালিপিক ক্ৰমাংকসহ তাৰিখ দিব লাগে। চিত্ৰ 4.7 (a) ত ক্ৰয় ফিৰৎ জাবেদাৰ এটা নমুনা দিয়া হ'ল ঃ

ক্ৰয় ফিৰৎ (জাবেদা বহী) [Purchases Return (Journal) Book]

তাৰিখ	বিৱৰণ	যোগানকাৰীৰ নাম	খ. পৃ	টকাৰ পৰিমাণ

চিত্ৰ 4.7 (a) ক্ৰয় ফিৰৎ (জাবেদা) বহীৰ নমুনা

কোঠালী 2

দেনালিপি আৰু পাওনালিপি (Debit and Credit notes) ঃ দেনালিপি এনে এখন নথি যাৰ সহায়ত পণ্য বাকীত বিক্ৰী কৰাৰ বাহিৰেও আন কাৰণত কোনো পক্ষক ডেবিট কৰিব পাৰি। পণ্য যোগানকাৰীক ঘূৰাই দিলে যোগানকাৰীক ডেবিট কৰাৰ বাবে এখন লিপি বা পত্ৰ প্ৰস্তুত কৰা হয় অথবা যেতিয়া গ্ৰাহকৰ পৰা অতিৰিক্ত পৰিমাণৰ ধন পাবলগীয়া হয় তেতিয়া অতিৰিক্ত পৰিমাণৰ ধনখিনিৰে এনে এখন লিপি প্ৰস্তুত কৰা হয় যাতে গ্ৰাহকক ডেবিট কৰিব পাৰি। এনে দুই ধৰণৰ লিপিক দেনালিপি বোলা হয়। (চিত্ৰ 4.7 (b) চোৱা)

বাকীত ক্ৰয়ক বাদ দিও আন কাৰণত কোনো পক্ষক ক্ৰেডিট কৰিব লগীয়া হ'লে পাওনালিপি প্ৰস্তুত কৰা হয়। ইয়াক সাধাৰণতে ৰঙা চিয়াহীৰে প্ৰস্তুত কৰা হয়। গ্ৰাহকৰ পৰা পণ্য ফিৰৎ পালে, গ্ৰাহকজনলৈ এখন পাওনালিপি পঠাব লাগে। চিত্ৰ 4.7 (b) ত পাওনালিপিৰ নমুনা এটা দিয়া হ'ল।

লিপি বিলি কৰা ব্যৱসায়ৰ নাম

নম্বৰ ব্যৱসায়ৰ ঠিকনা

বিলি কৰা তাৰিখ.....

দেনা লিপি

বিপক্ষ ঃ যোগানকাৰীৰ নাম

পণ্য ফিৰৎ, যোগান ধৰা চালান নং টকাৰ পৰিমাণ

(পণ্য ফিৰৎৰ সবিশেষ)

(টকা .... মাত্ৰ)

ব্যৱস্থাপক (মেনেজাৰ) ৰ স্বাক্ষৰ তাৰিখসহ

চিত্ৰ 4.7 (b) দেনালিপিৰ নমুনা

লিপি বিলি কৰা ব্যৱসায়ৰ নাম	
নম্বৰ	ব্যৱসায়ৰ ঠিকনা
	বিলি কৰা তাৰিখ
পাওনালিপি	
বিপক্ষ ঃ গ্ৰাহকৰ নাম	
গ্ৰাহকে ফিৰৎ দিয়া পণ্যৰ চালান নং	টকাৰ পৰিমাণ
(পণ্য ফিৰৎৰ সবিশেষ)	
(টকা .... মাত্ৰ)	
	ব্যৱস্থাপক (মেনেজাৰ) ৰ স্বাক্ষৰ তাৰিখসহ

চিত্ৰ 4.7 (c) পাওনালিপিৰ নমুনা

কণিকা টেড্রাৰ্চৰ ক্ৰয় (জাবেদা) বহীটো লক্ষ্য কৰিলে দেখা যায় যে এটা সৰু আকাৰৰ টি ভি আৰু 15 টা টেপৰেকৰ্ডাৰ নীমা ইলেক্ট্ৰিকেল্‌চৰ পৰা 1,82,000 টকাত ক্ৰয় কৰিছে। যিহওঁক, পণ্য যোগানৰ সময়ত দেখা গ'ল যে 2টা সৰু টিভি আৰু এটা টেপ ৰেকৰ্ডাৰ বেয়া আৰু দেনালিপি 30/2005 মৰ্মে ফিৰৎ দিলে। এইক্ষেত্ৰত ক্ৰয় ফিৰৎ বহী তলত দিয়া ধৰণে প্ৰস্তুত কৰা হ'ব।

ক্ৰয় ফিৰৎ (জাবেদা বহী) [Purchase Return (Journal) Book]

তাৰিখ	দেনালিপি	যোগানকাৰীৰ নাম (ডেবিট কৰিবলগীয়া হিচাপ)	খ. পৃ	টকাৰ পৰিমাণ
	30/2005	নীমা ইলেক্ট্ৰিকেলচ্		13,200
				13,200

ক্ৰয় ফিৰৎ জাবেদাৰ পৰা স্থানান্তৰ কৰিবলৈ যোগানকাৰীৰ ব্যক্তিগত হিচাপক ফিৰৎ দিয়া ধনৰ পৰিমাণেৰে ডেবিট আৰু ক্ৰয় ফিৰৎ হিচাপক নিৰ্দ্দিষ্ট সময়ছোৱাৰ যোগফলেৰে ক্ৰেডিট কৰিব লাগে।

নীমা ইলেক্ট্ৰিকেলচ হিচাপ

তাৰিখ	বিবৰণ	খ. পৃ	টকাৰ পৰিমাণ	তাৰিখ	বিবৰণ	জা পৃ	টকাৰ পৰিমাণ
	ক্ৰয় ফিৰৎ		13,200				

ক্রয় ফিৰৎ হিচাপ

তাৰিখ	বিবৰণ	খৃ. পৃ	টকাৰ পৰিমাণ	তাৰিখ	বিবৰণ	জা পৃ	টকাৰ পৰিমাণ
					বিভিন্ন ক্রয় ফিৰৎ বহী অনুসৰি		13,200

4.4 বিক্রয় (জাবেদা) বহী [Sales (Journal) Book]:

বাণিজ্যিক পণ্যক বাকীত বিক্রী কৰা সকলোবোৰ বিক্রয় জাবেদাত লিখা হয়। নগদ বিক্রয়ক নগদ বহীত লিখা হয়। বিক্রয় জাবেদাৰ নমুনা আগতে উল্লেখ কৰা ক্রয় জাবেদাৰ সতে একে। ব্যৱসায়ে গ্রাহকক বিলি কৰা বিক্রয় চালান বা বিলক মূল দলিল হিচাপে লৈ বিক্রয় জাবেদাত প্রবিষ্টি কৰা হয়। বিক্রয় জাবেদাত বিক্রীৰ তাৰিখ, চালান নম্বৰ, গ্রাহকৰ নাম আৰু চালানত উল্লেখ কৰা ধনৰ পৰিমাণ আদি লিখা হয়। বিক্রয় লেনদেনৰ পৰিশোধৰ চৰ্তকে ধৰি আন বিষয় বিলাক চালানত বিশদভাৱে পোৱা হয়। প্রকৃততে, প্রত্যেকটো বিক্রয়ৰ বাবে দুখন বা ততোধিক প্রতিলিপিৰে একোখন বিক্রয় চালান প্রস্তুত কৰে। বিক্রয় চালানৰ এনে এক প্রতিলিপিৰ সহায়ত হিচাপৰক্ষকে বিক্রয় জাবেদাত লিখে। বিক্রয় জাবেদাৰ নমুনা চিত্র 4.8 ত দেখুওৱা হ'ল। গ্রাহকৰ পৰা আদায় কৰা আৰু নিৰ্দিষ্ট সময়ৰ ভিতৰত চৰকাৰক পৰিশোধ কৰিব লগীয়া বিক্রী কৰৰ বিষয়ে লিখাৰ বাবে বিক্রয় জাবেদাত এটা অতিৰিক্ত স্তম্ভ যোগ দিব পাৰি। সময়ে সময়ে, প্রতিমাহৰ অন্তত টকাৰ পৰিমাণৰ স্তম্ভটোক যোগ কৰি খতিয়ানত ৰখা বিক্রয় হিচাপৰ ক্রেডিটত ভৰ্ত্তি কৰা হয়। প্রতিদিনে গ্রাহকৰ ব্যক্তিগত হিচাপৰ ডেবিট দিশলৈ স্থানান্তৰ কৰিব পাৰি।

বিক্রয় (জাবেদা বহী) [Sales (Journal) Book]

তাৰিখ	চালান নম্বৰ	গ্রাহকৰ নাম (ডেবিট কৰিবলগীয়া হিচাপ)	খৃ. পৃ	টকাৰ পৰিমাণ

চিত্র 4.8 বিক্রয় জাবেদা বহীৰ নমুনা

উদাহৰণস্বৰূপে, মেচাৰ্চ কইনা চাপ্লায়ে বাকীত বিক্রী কৰে ঃ

(i) মেচাৰ্চ ৰমন ট্রেডাৰ্চক দুটা ওৱাটাৰ পিউৰিফায়াৰ প্রতিটোত 2,100 টকাকৈ আৰু প্রতিটোত

130 টকাকৈ পাঁচটা বাল্টি (চালান নং 178 তাৰিখ 6 এপ্ৰিল, 2005)

(ii) মেচাৰ্চ নুইন এণ্টাৰ প্ৰাইজক পাঁচটা ৰোড চাইড কণ্টেইনাৰ প্ৰতিটোত 4,200 টকাকৈ (9 এপ্ৰিল, 2005 তাৰিখৰ চালান নং 180)

(iii) মেচাৰ্চ ৰমন ট্ৰেডাৰ্চক 100 টা ডাঙৰ বাল্টি, প্ৰতিটোত 850 টকাকৈ (28 এপ্ৰিল, 2005 তাৰিখৰ চালান নং 209)

ওপৰৰ লেনদেনবোৰ বিক্ৰয় জাবেদাত তলত দিয়া ধৰণে লিখা হয় ঃ

কইনা ছাপ্লায়াৰ্চৰ Books of Koina Suppliers

বিক্ৰয় (জাবেদা) বহী [Sales (Journal) Book]

তাৰিখ	চালান নম্বৰ	গ্ৰাহকৰ নাম (ডেবিট কৰিবলগীয়া হিচাপ)	খ. পৃ	টকাৰ পৰিমাণ
2005				
এপ্ৰিল, 6	178	ৰমন ট্ৰেডাৰ্চ		4,850
9	180	নুটন এণ্টাৰ প্ৰাইড		21,000
28	209	ৰমন ট্ৰেডাৰ্চ		85,000
30				1,10,850

বিক্ৰয় জাবেদাৰ পৰা খতিয়নত থকা গ্ৰাহকৰ হিচাপৰ ডেবিট দিশত স্থানান্তৰ কৰা হয়। ক্ৰয় জাবেদাৰ দৰে, প্ৰত্যেকটো গ্ৰাহকৰ হিচাপলৈ নিৰ্দিষ্ট টকাৰ পৰিমাণেৰে সাধাৰণতে প্ৰতিদিনে স্থানান্তৰ কৰা হয়। বিক্ৰয় জাবেদাকো সময়ে সময়ে যোগ কৰা হয় (সাধাৰণতে প্ৰতিমাহে) আৰু এনে যোগফলক খতিয়নৰ বিক্ৰয় হিচাপত ক্ৰেডিট কৰা হয়। ওপৰৰ উদাহৰণত দিয়া বিক্ৰয় জাবেদাক খতিয়ন হিচাপসমূহলৈ তলত দিয়া ধৰণে স্থানান্তৰ কৰা হয় ঃ

ৰমন ট্ৰেডাৰ্চৰ হিচাপ

ডে. ক্ৰে.

তাৰিখ	বিবৰণ	খ. পৃ	টকাৰ পৰিমাণ	তাৰিখ	বিবৰণ	জা পৃ	টকাৰ পৰিমান
2005							
এপ্ৰিল, 6	বিক্ৰয়		4,850				
28	বিক্ৰয়		85,000				

ডে. **নুটন এণ্টাৰপ্ৰাইজৰ হিচাপ** ক্ৰে.

তাৰিখ	বিবৰণ	খ়. পৃ	টকাৰ পৰিমাণ	তাৰিখ	বিবৰণ	জা পৃ	টকাৰ পৰিমাণ
2005 এপ্ৰিল, 9	বিক্ৰয়		21,000				

ডে. **বিক্ৰয় হিচাপ** ক্ৰে.

তাৰিখ	বিবৰণ	খ়. পৃ	টকাৰ পৰিমাণ	তাৰিখ	বিবৰণ	জা পৃ	টকাৰ পৰিমাণ
				2005 এপ্ৰিল, 30	বিভিন্ন বিক্ৰয় বহী অনুসৰি		1,10,850

4.5 বিক্ৰয় ফিৰৎ (জাবেদা) বহী [Sales Return (Journal)Book]

গ্ৰাহকসকলে বাকীত কিনা পণ্য ফিৰৎ দিলে লিপিবদ্ধ কৰাৰ বাবে এই জাবেদা ব্যৱহাৰ কৰা হয়। গ্ৰাহকৰ পৰা পণ্য ফিৰৎ পালে, আগতে উল্লেখ কৰা দেনালিপিৰ দৰে এখন পাওনালিপি প্ৰস্তুত কৰে। পাওনালিপি আৰু দেনালিপিৰ মাজত থকা পাৰ্থক্য হ'ল আগৰখন বিক্ৰেতাই আৰু পিচৰখন ক্ৰেতাই প্ৰস্তুত কৰে। দেনালিপিৰ দৰে পাওনালিপিৰো দুটা প্ৰতিলিপি প্ৰস্তুত কৰে আৰু গ্ৰাহকৰনাম, পণ্য ঘূৰাই পোৱাৰ সবিশেষ আৰু টকাৰ পৰিমাণ আদিৰ উল্লেখ থাকে। প্ৰতিখন পাওনালিপিৰ ক্ৰম নম্বৰ আৰু তাৰিখ দিয়া হয়। বিক্ৰয় ফিৰৎ বহীত লিখাৰ বাবে সাধাৰণতে পাওনালিপিকে মূল দলিল বুলি ধৰা হয়। চিত্ৰ 4.9 ত বিক্ৰয় ফিৰৎ বহীৰ এটা নমুনা দেখুওৱা হ'ল ঃ

বিক্ৰয় ফিৰৎ (জাবেদা) বহী [Sales Return (Journal)Book]

তাৰিখ	ক্ৰেডিট নং	গ্ৰাহকৰ নাম (ক্ৰেডিট কৰিবলগীয়া হিচাপ)	খ়. পৃ	টকাৰ পৰিমাণ

চিত্ৰ **4.9** বিক্ৰয় ফিৰৎ (জাবেদা) বহীৰ নমুনা

আগত দিয়া কইনা চাপ্লায়াৰ্চৰ বিক্ৰয় (জাবেদা) বহী চালে দেখিবা যে প্ৰতিটোত 2,100 টকা মূল্যৰ দুটা পানী পিউৰিফায়াৰ ৰমন ট্ৰেডাৰ্চক বিক্ৰী কৰিছে। (পাওনালিপি নং 10/2005) মৰ্মে এটা পিউৰিফায়াৰ উৎপাদন দোষৰ বাবে ঘূৰাই দিয়ে। এই ক্ষেত্ৰত বিক্ৰয় ফিৰৎ (জাবেদাৰ) বহী তলত দিয়া ধৰণে প্ৰস্তুত কৰা হয়।

বিক্ৰয় ফিৰৎ (জাবেদা) বহী [Sales Return (Journal) Book]

তাৰিখ	ক্ৰেডিট নং	গ্ৰাহকৰ নাম (ক্ৰেডিট কৰিবলগীয়া হিচাপ)	খ. পৃ	টকাৰ পৰিমাণ
	10/2005	ৰমন ট্ৰেডাৰ্চ		2,100
				2,100

ক্ৰয় ফিৰৎ বহীৰ পৰা স্থানান্তৰ কৰাৰ দৰে বিক্ৰয় ফিৰৎ বহীৰ পৰা স্থানান্তৰ কৰাৰ বাবে গ্ৰাহকৰ হিচাপক ফিৰৎ দিয়া পণ্যৰ মূল্যেৰে ক্ৰেডিট কৰি সেই সময়ৰ যোগফলেৰে বিক্ৰয় ফিৰৎ হিচাপক ডেবিট কৰিব লাগে।

ৰমন ট্ৰেডাচৰ হিচাপ

তাৰিখ	বিবৰণ	খ. পৃ	টকাৰ পৰিমাণ	তাৰিখ	বিবৰণ	জা পৃ	টকাৰ পৰিমাণ
					বিক্ৰয় ফিৰৎ		21,000

বিক্ৰয় ফিৰৎ হিচাপ

তাৰিখ	বিবৰণ	খ. পৃ	টকাৰ পৰিমাণ	তাৰিখ	বিবৰণ	জা পৃ	টকাৰ পৰিমাণ
	বিভিন্ন বিক্ৰয় ফিৰৎ বহী অনুসৰি		2,100				

উদাহৰণ 5

মেচাৰ্চ হাই-লাইফ ফেচনৰ 2005 চনৰ ছেপ্তেম্বৰ মাহৰ তলত দিয়া লেনদেনসমূহ ক্ৰয় আৰু ক্ৰয় ফিৰৎ বহীত লিখা আৰু এইবিলাকক খতিয়ন হিচাপলৈ স্থানান্তৰ কৰা।

তাৰিখ 2005	বিশদ
চেপ্তে 01	মেচাৰ্চ ৰত্না ট্ৰেডাৰ্চৰ পৰা চালান নং 714 অনুসৰি পণ্য বাকীত ক্ৰয় প্ৰতিটোত 300 টকাকৈ 25 টা চাৰ্ট প্ৰতিটোত 700 টকাকৈ 20 টা পেণ্ট বাদ, বাণিজ্যিক বাট্টা 10%
চেপ্তে 08	মেচাৰ্চ ফেচন হাউচৰ পৰা চালান নং 327 অনুসৰি পণ্য বাকীত ক্ৰয় ঃ প্ৰতিটোতাত 500 টকাকৈ 10 টা বিলাসী ট্ৰউজাৰ প্ৰতিটোত 100 টকাকৈ 20 টা বিলাসী টুপি বাদ, বাণিজ্যিক বাট্টা 5%
চেপ্তে 10	মেচাৰ্চ ৰত্না ট্ৰেৰ্ডাচক দেনালিপি 102 নং অনুসৰি পণ্য ফিৰৎ প্ৰতিটোত 300 টকাকৈ 3 টা চাৰ্ট প্ৰতিটোত 700 টকাকৈ 1 টা পেণ্ট বাদ, বাণিজ্যিক বাট্টা 10%
চেপ্তে 15	মেচাৰ্চ জল্টা ফেচন্চৰ পৰা চালান নং 6781 অনুসৰি তলত দিয়া পণ্য বাকীত ক্ৰয় ঃ প্ৰতিটোত 1000 টকাকৈ 10 টা জেকেট প্ৰতিটোত 200 টকাকৈ 5 টা উকা চাৰ্ট বাদ, বাণিজ্যিক বাট্টা 15%
চেপ্তে 20	মেচাৰ্চ ব্ৰাইড পেলেচৰ পৰা চালান নং 1076 অনুসৰি বাকীত পণ্য ক্ৰয় ঃ প্ৰতিটোত 2,000 টকাকৈ 10 টা বিলাসী লেংঘা বাদ, বাণিজ্যিক বাট্টা 5%

চেপ্তে 24	মেচার্চ বোম্বে ফেচন হাউচক দেনালিপি 103 অনুসৰি পণ্য ফিৰৎ
	প্ৰতিটোত 500 টকাকৈ 2 টা বিলাসী ট্ৰাউজাৰ
	প্ৰতিটোত 100 টকাকৈ 4 টা বিলাসী টুপী
	বাদ, বাণিজ্যিক বাট্টা 5%
চেপ্তে 28	মেচার্চ ব্ৰাইড পেলেচক দেনালিপি 105 অনুসৰি পণ্য ফিৰৎ
	প্ৰতিটোত 2000 টকাকৈ 1 টা বিলাসী লেংঘা
	বাদ, বাণিজ্যিক বাট্টা 5%

সমাধান ঃ

হাই-লাইফ ফেচনৰ বহী (Book of Hi-life Fashins)

ক্ৰয় (জাবেদা) বহী [Purchases(Journal) Book]

তাৰিখ	চালান নম্বৰ	গ্ৰাহকৰ নাম (ক্ৰেডিট কৰিবলগীয়া হিচাপ)	খ. পৃ	টকাৰ পৰিমাণ
2005				
চেপ্তে 01	714	ৰতনা ট্ৰেডাৰ্চ		19,350
08	327	বোম্বে ফেচন হাউচ		6,650
15	6781	জল্টা ফেচনচ		9,350
20	1076	ব্ৰাইড পেলেচ		19000
30				54,350

ক্ৰয় ফিৰৎ (জাবেদা) বহী

তাৰিখ	দেনালিপিৰ নম্বৰ	যোগানকাৰীৰ নাম (ডেবিট কৰিবলগীয়া হিচাপ)	খ. পৃ	টকাৰ পৰিমাণ
2005				
চেপ্তে 10	102	ৰতনা ট্ৰেডাৰ্চ		1,440
24	103	বোম্বে ফেচন হাউচ		1,330
28	105	ব্ৰাইড পেলেচ		1,900
30				4,670

(ii) খতিয়ন ভুক্তি ঃ

মেচাৰ্চ হাই লাইফ ফেচনৰ বহী

ৰতনা ট্ৰেৰ্ডাচৰ হিচাপ

ডে. ক্ৰে.

তাৰিখ	বিবৰণ	জা পৃ.	টকাৰ পৰিমাণ	তাৰিখ	বিবৰণ	জা পৃ.	টকাৰ পৰিমাণ
2005 চেপ্তে 10	ক্ৰয় ফিৰৎ		1,440	2005 চেপ্তে 10	ক্ৰয়		19,350

বোম্বে ফেচন হাউচ হিচাপ

ডে. ক্ৰে.

তাৰিখ	বিবৰণ	জা পৃ.	টকাৰ পৰিমাণ	তাৰিখ	বিবৰণ	জা পৃ.	টকাৰ পৰিমাণ
2005 চেপ্তে 24	ক্ৰয় ফিৰৎ		1,330	2005 চেপ্তে 08	ক্ৰয়		6,650

জল্টা ফেচনচ্ হিচাপ

ডে. ক্ৰে.

তাৰিখ	বিবৰণ	জা পৃ.	টকাৰ পৰিমাণ	তাৰিখ	বিবৰণ	জা পৃ.	টকাৰ পৰিমাণ
				2005 চেপ্তে 15	ক্ৰয়		9,350

ব্ৰাইড পেলেচ হিচাপ

ডে. ক্ৰে.

তাৰিখ	বিবৰণ	জা পৃ.	টকাৰ পৰিমাণ	তাৰিখ	বিবৰণ	জা পৃ.	টকাৰ পৰিমাণ
2005 চেপ্তে 28	ক্ৰয় ফিৰৎ		1,900	2005 চেপ্তে 20	ক্ৰয়		19,000

ক্ৰয় হিচাপ

ডে. ক্ৰে.

তাৰিখ	বিবৰণ	জা পৃ.	টকাৰ পৰিমাণ	তাৰিখ	বিবৰণ	জা পৃ.	টকাৰ পৰিমাণ
2005 চেপ্তে 30	বিভিন্ন-ক্ৰয় জাবেদা অনুসৰি		54,350				

ক্রয় ফিৰৎ হিচাপ

তাৰিখ	বিবৰণ	জা পৃ.	টকাৰ পৰিমাণ	তাৰিখ	বিবৰণ	জা পৃ.	টকাৰ পৰিমাণ
				2005 চেপ্তে 30	বিভিন্ন -ক্রয় ফিৰৎ জাবেদা অনুসৰি		4,670

উদাহৰণ 6

তলত দিয়া লেনদেনসমূহ মেচাৰ্চ বিনীত ষ্টোৰ্চৰ বিক্রয় আৰু বিক্রয় ফিৰৎ বহীত লিখা।

তাৰিখ 2005	বিশদ (বিবৰণ)
ডিচেম্বৰ 01	চালান নম্বৰ 325 মৰ্মে ৰোহিত ষ্টোৰ্চক বাকীত বিক্রী ঃ
	30 শিশু পুথি, প্রতিখনত 60 টকা হাৰত
	20 জন্তু বিষয়ক পুথি, প্রতিখনত 50 টকা হাৰত
ডিচেম্বৰ 05	চালান নম্বৰ 328 মৰ্মে মেৰ্চাচ মেৰা ষ্টোৰ্চক বাকীত বিক্রী ঃ
	100 শুভেচ্ছা পত্র, প্রতিখনত 12 টকা হাৰত
	50 সংগীত পত্র, প্রতিখনত 50 টকা হাৰত
	বাদ, বাণিজ্যিক বাট্টা 5%
ডিচেম্বৰ 10	চালান নম্বৰ 329 মৰ্মে মেচাৰ্চ মেগা ষ্টেচৰ্নাচক বাকীত বিক্রী
	50 ৰাইটিং পেড প্রতিখনত 20 টকা হাৰত
	50 ৰঙীণ কিতাপ, প্রতিখনত 30 টকা হাৰত
	20 চিয়াহী পেড, প্রতিখনত 16 টকা হাৰত
ডিচেম্বৰ 15	পাওনা লিপি 201 মৰ্মে মেচাৰ্চ ৰোহিত ষ্টোৰ্চৰ পৰা পণ্য ফিৰৎ ঃ
	2 শিশু পুথি, প্রতিখনত 60 টকা হাৰত
	1 জন্তু বিষয়ক পুথি, প্রতিখনত 50 টকা হাৰত

ডিচেম্বৰ 19	চালান নং 355 মৰ্মে মেচাৰ্চ আভা টেড্ৰাৰ্চক বাকীত বিক্ৰী ঃ
	100 পত্ৰ বহী (কাৰ্ড বুক) প্ৰতিখনত 10 টকাকৈ
	50 টোকা বহী প্ৰতিখনত 35 টকাকৈ
	বাদ, বাণিজ্যিক বাট্টা 5%
ডিচেম্বৰ 22	পাওনা লিপি 204 মৰ্মে মেচাৰ্চ মেগা ষ্টেচনাৰ্চৰ পৰা পণ্য ফিৰৎ ঃ
	2 ৰঙীণ পুথি, প্ৰতিখনত 30 টকাকৈ
ডিচেম্বৰ 22	পাওনা লিপি 204 মৰ্মে মেচাৰ্চ মেগা ষ্টেচনাৰ্চৰ পৰা পণ্য ফিৰৎ ঃ
	2 ৰঙীণ পুথি, প্ৰতিখনত 30 টকাকৈ
ডিচেম্বৰ 26	চালান নম্বৰ 325 মৰ্মে মেচাৰ্চ ভাৰতী ষ্টোৰ্চক বাকীত বিক্ৰী ঃ
	100 শুভেচ্ছা পত্ৰ, প্ৰতি খনত 20 টকাকৈ
	100 বিলাসী ঠোঙা, প্ৰতি খনত 5 টকাকৈ
ডিচেম্বৰ 30	পাওনা লিপি 207 মৰ্মে মেচাৰ্চ আভা ট্ৰেডাৰ্চৰ পৰা পণ্য ফিৰৎ ষ্টোৰ্চক বাকীত বিক্ৰী ঃ
	20 পত্ৰ পুথি, প্ৰতিখনত 10 টকাকৈ
	5 টোকা বহী প্ৰতিখনত 35 টকাকৈ
	বাদ, বাণিজ্যিক বাট্টা 5%

বিনীত ষ্টোৰ্চৰ বহীত (Books of Veeneet Stores)

বিক্ৰয় (জাবেদা) বহী

তাৰিখ	চালান নম্বৰ	গ্ৰাহকৰ নাম (ডেবিট কৰিবলগীয়া হিচাপ)	খ. পৃ	টকাৰ পৰিমাণ
2005				
ডিচে. 01	325	ৰোহিত ষ্টোৰ্চ		2,800
ডিচে. 05	328	মেৰা ষ্টোৰ্চ		3,515
ডিচে. 10	329	মেগা ষ্টেচনাৰ্চ		2,820
ডিচে. 19	335	আভা ট্ৰেডাৰ্চ		2,375
ডিচে. 26	340	ভাৰতী ষ্টোৰ্চ		2,500
ডিচে. 31				14,010

বিক্রয় ফিৰৎ (জাবেদা) বহী

[Sales Return (Journal) Book]

তাৰিখ	পাওনা লিপি নম্বৰ	গ্ৰাহকৰ নাম (ক্ৰেডিট কৰিবলগীয়া হিচাপ)	খ. পৃ	টকাৰ পৰিমাণ
2005				
ডিচে. 15	201	ৰোহিত ষ্টোৰ্চ		170
ডিচে. 22	204	মেগা ষ্টেচনাৰ্চ		150
ডিচে. 30	206	আভা ট্ৰেডাৰ্চ		333
ডিচে. 31				653

(ii) খতিয়ন ভুক্তি (Ledger Posting) ঃ

ৰোহিত ষ্টোচৰ হিচাপ

ডে. ক্ৰে.

তাৰিখ	বিবৰণ	জা পৃ.	টকাৰ পৰিমাণ	তাৰিখ	বিবৰণ	জা পৃ.	টকাৰ পৰিমাণ
2005				2005			
ডিচে.01	বিক্ৰয়		2800	চেপ্তে 15	বিক্ৰয় ফিৰৎ		170

মেৰা ষ্টোচৰ হিচাপ

ডে. ক্ৰে.

তাৰিখ	বিবৰণ	জা পৃ.	টকাৰ পৰিমাণ	তাৰিখ	বিবৰণ	জা পৃ.	টকাৰ পৰিমাণ
2005							
ডিচে.05	বিক্ৰয়		3,515				

মেগা ষ্টেচনাৰ্চৰ হিচাপ

ডে. ক্ৰে.

তাৰিখ	বিবৰণ	জা পৃ.	টকাৰ পৰিমাণ	তাৰিখ	বিবৰণ	জা পৃ.	টকাৰ পৰিমাণ
2005				2005			
ডিচে.05	বিক্ৰয়		2,820	ডিচে.22	বিক্ৰয় ফিৰৎ		150

ভাৰতী ষ্টোৰ্চৰ হিচাপ

ডে. ক্ৰে.

তাৰিখ	বিবৰণ	জা পৃ.	টকাৰ পৰিমাণ	তাৰিখ	বিবৰণ	জা পৃ.	টকাৰ পৰিমাণ
2005 ডিচে.26	বিক্ৰয়		2,500				

বিক্ৰয় হিচাপ

ডে. ক্ৰে.

তাৰিখ	বিবৰণ	জা পৃ.	টকাৰ পৰিমাণ	তাৰিখ	বিবৰণ	জা পৃ.	টকাৰ পৰিমাণ
				2005 ডিচে.31	বিভিন্ন বিক্ৰয় বহী অনুসৰি		14,010

বিক্ৰয় ফিৰৎ হিচাপ

ডে. ক্ৰে.

তাৰিখ	বিবৰণ	জা পৃ.	টকাৰ পৰিমাণ	তাৰিখ	বিবৰণ	জা পৃ.	টকাৰ পৰিমাণ
2005 ডিচে.31	বিক্ৰয় ফিৰৎ বহী অনুসৰি বিভিন্ন		653				

4.6 প্ৰকৃত জাবেদা (Journal Proper)

যিবিলাক লেনদেন বিশেষ জাবেদাত লিখিব নোৱাৰি সিবিলাকক অন্য এটা বহীত লিখা হয় যাক প্ৰকৃত জাবেদা বা অৱশিষ্ট জাবেদা (Journal Residual) বুলি কোৱা হয়।

তলত দিয়া লেনদেনসমূহ এই জাবেদাত লিখা হয় ঃ

1. **আৰম্ভণী প্ৰবিষ্টি** (Opening Entry) : নতুন হিচাপ বৰ্ষৰ আৰম্ভণীত নতুন হিচাপ বহী খুলি সম্পত্তি, দেনা আৰু মূলধনৰ আৰম্ভণী উদ্বৃত্ত লিখাৰ বাবে এই জাবেদাত আৰম্ভণী প্ৰবিষ্টি দিয়া হয়।
2. **সংযোজন প্ৰবিষ্টি** (Adjustment Entry) : উদ্ভৱ হোৱা ভিত্তিত (Accrual Basis) খতিয়ন

হিচাপসমূহ সম্পূৰ্ণ (Update) কৰাৰ বাবে হিচাপ বৰ্ষৰ অন্তত এই প্ৰবিষ্টি লিখা হয়। উদাহৰণস্বৰূপে, অপ্ৰদত্ত ভাড়া, অগ্ৰিম প্ৰদত্ত বীমা, অৱক্ষয় আৰু অগ্ৰিম প্ৰাপ্য দস্তুৰি।

3. **সংশোধনী প্ৰবিষ্টি** (Rectification Entry) : লেনদেনসমূহ প্ৰাথমিক প্ৰবিষ্টিৰ বহীত আৰু সিবিলাকক খতিয়ন হিচাপভুক্ত কৰাৰ সময়ত হোৱা ভুলৰ সংশোধনৰ বাবে এই জাবেদা ব্যৱহাৰ কৰা হয়।

4. **স্থানান্তৰ প্ৰবিষ্টি** (Transfer Entry) : হিচাপ বৰ্ষৰ অন্তত আহৰণ হিচাপক মূলধন হিচাপলৈ স্থানান্তৰ কৰা হয়। ব্যয়ৰ হিচাপ আৰু ৰাজহ হিচাপসমূহক উদ্বৃত্ত নিৰ্ণয় কৰা সময়ত কিছুমান বিশেষ লেনদেন লিখাৰ বাবে সন্তুলন নকৰি খোলা ৰখা হয়। ব্যৱসায়িক কাৰ্যৰ লগত জড়িত হিচাপ যেনে বিক্ৰয়, ক্ৰয় আৰম্ভণী মজুত পণ্য, আয়, লাভ আৰু ব্যয় আদি আৰু আহৰণক হিচাপ বৰ্ষৰ অন্তত বন্ধ কৰি সিবিলাকৰ মুঠ যোগফল/উদ্বৃত্তক এই বহীত লিখি ক্ৰয় বিক্ৰয় আৰু লাভ লোকচান হিচাপলৈ স্থানান্তৰ কৰা হয়। ইয়াক সামৰণী প্ৰবিষ্টি বুলিও কোৱা হয়।

5. **অন্যান্য প্ৰবিষ্টি** (Other Entry) : ওপৰৰ 1 ৰ পৰা 4 নং ত দিয়া প্ৰবিষ্টিসমূহৰ উপৰিও তলত দিয়া লেনদেনসমূহ প্ৰকৃত জাবেদাত লিখা হয়।

(i) চেক প্ৰত্যাখ্যান হ'লে আগতে প্ৰাপ্ত বাট্টা বা প্ৰদত্ত বাট্টাক বাদ দিয়াৰ বাবে দিয়া প্ৰবিষ্টি।
(ii) পণ্যৰ বাদে অন্যান্য বাকীত ক্ৰয় বিক্ৰয় কৰা
(iii) মালিকে নিজৰ ব্যৱহাৰৰ বাবে পণ্য আহৰণ কৰিলে।
(iv) বিক্ৰয় উন্নত কৰাৰ বাবে নমুনা হিচাপে বিতৰণ কৰা পণ্য
(v) বিলৰ পৃষ্ঠাংকণ আৰু প্ৰত্যাখ্যান
(vi) চালানী ব্যৱসায় আৰু যৌথ উদ্যোগৰ লেনদেনসমূহ, ইত্যাদি
(vii) অগ্নি অথবা চুৰি অথবা নষ্ট হোৱাৰ বাবে পণ্যৰ লোকচান।

কি বুজিলা চোৱা-1

শুদ্ধ উত্তৰ বাচি উলিওৱা।

(a) এটা ব্যৱসায়ে নগদ বহী ৰাখিলে, ই
   (i) প্ৰকৃত জাবেদা
   (ii) ক্ৰয় (জাবেদা) বহী

(iii) বিক্রয় (জাবেদা) বহী
(iv) খতিয়নত বেংক আৰু নগদ টকাৰ হিচাপ ৰাখিব নালাগে।

(b) দ্বি-স্তম্ভযুক্ত নগদ বহীত লিখা হয় ঃ
(i) সকলো লেনদেন
(ii) নগদ টকা আৰু বেংকৰ লেনদেন
(iii) কেৱল নগদ লেনদেন
(iv) কেৱল বাকীত হোৱা লেনদেন

(c) পণ্য নগদ ক্রয় কৰিলে ইয়াক লিখা হয় ঃ
(i) ক্রয় (জাবেদা) বহী
(ii) বিক্রয় (জাবেদা) বহী
(iii) নগদ বহী
(iv) ক্রয় ফিৰৎ (জাবেদা) বহী

(d) নগদ বহীত কি লেনদেন লিখা নহয় ঃ
(i) নগদ প্রকৃতিৰ
(ii) বাকী প্রকৃতিৰ
(iii) নগদ আৰু বাকী প্রকৃতিৰ
(iv) এইবোৰৰ এটাও নহয়

(e) কোনবোৰ লেনদেনবোৰ মুঠ যোগফলক ক্রয় হিচাপত ভৰ্ত্তি কৰিব নালাগে।
(i) আচবাব ক্রয়
(ii) নগদ আৰু বাকীত ক্রয়
(iii) ক্রয় ফিৰৎ
(iv) মনোহাৰী ক্রয়

(f) বিক্রয় ফিৰৎ জাবেদাৰ এক নির্দিষ্ট সময়কালৰ মুঠ যোগফলক ক'ত ভৰ্ত্তি কৰিব লাগে ঃ
(i) বিক্রয় হিচাপ
(ii) পণ্যৰ হিচাপ
(iii) ক্রয় ফিৰৎ বহী
(iv) বিক্রয় ফিৰৎ বহী

(g) নগদ বহীৰ বেংক হিচাপত ক্রেডিট উদ্বৃত্ত মানে
(i) জমাতিৰিক্ত
(ii) আমাৰ বেংক হিচাপত নগদ টকা জমা

(iii) বেংকৰ পৰা নগদ টকা আহৰণ
(iv) এইবোৰৰ এটাও নহয়।

(h) ক্ৰয় ফিৰৎ বহীৰ এক নিৰ্দিষ্ট সময়কালৰ যোগফলক ক'ত ভৰ্ত্তি কৰা হয় ঃ
(i) ক্ৰয় হিচাপ
(ii) লাভ লোকচান হিচাপ
(iii) ক্ৰয় ফিৰৎ হিচাপ
(iv) আচবাব হিচাপ

(i) হিচাপৰ সন্তুলন মানে ঃ
(i) ডেবিট দিশৰ যোগফল
(ii) ক্ৰেডিট দিশৰ
(iii) ডেবিট দিশৰ যোগফল আৰু ক্ৰেডিট দিশৰ যোগফলৰ পাৰ্থক্য।
(iv) এইবোৰৰ এটাও নহয়।

4.7 হিচাপৰ সন্তুলন (Balancing the Accounts)

নিৰ্দিষ্ট সময়ৰ অন্তত, সাধাৰণতে এটা হিচাপবৰ্ষৰ অন্তত খতিয়নত থকা প্ৰত্যেকটো হিচাপৰ প্ৰকৃত টকাৰ পৰিমাণ নিৰ্দ্ধাৰণ কৰাৰ উদ্দেশ্যে হিচাপসমূহ সন্তুলন কৰা হয়। হিচাপৰ সন্তুলন মানে হ'ল দুয়োটা দিশৰ যোগফল নিৰ্দ্ধাৰণ কৰি দিশ দুটাৰ পাৰ্থক্যখিনিক যিটো দিশৰ যোগফল কম সিফালে লিখা হয় যাতে দুয়োটা দিশৰ যোগফল সমান হয়। দুয়োটা দিশৰ পাৰ্থক্যৰ পৰিমাণ লিখা দিশটোৰ বিবৰণী স্তম্ভত উদ্বৃত্ত, আগলৈ লিখিব লাগে। উদ্বৃত্তৰ পৰিমাণখিনি পিচৰ হিচাপ কাললৈ লৈ যোৱা হয় যিহেতু চূড়ান্ত মিমাংসা বা বন্ধ নোহোৱালৈকে ই এটা চলি থকা হিচাপ।

যদি ডেবিট দিশৰ টকাৰ পৰিমাণ ক্ৰেডিট দিশতকৈ বেছি, পাৰ্থক্যখিনিক ক্ৰেডিট দিশত লিখিব লাগে; যদি ক্ৰেডিট দিশ ডেবিট দিশতকৈ বেছি এই দুটাৰ পাৰ্থক্যখিনিক ডেবিট দিশত লিখিব লাগে আৰু ইয়াক যথাক্ৰমে ডেবিট আৰু ক্ৰেডিট উদ্বৃত্ত বোলা হয়। ব্যয়, লোকচান আৰু লাভ/ৰাজহৰ হিচাপসমূহৰ উদ্বৃত্ত নিৰ্ণয় কৰা নহয় কিন্তু ক্ৰয় বিক্ৰয় আৰু লাভ-লোকচান হিচাপলৈ স্থানান্তৰ কৰি ইহঁতক বন্ধ কৰা হয়। লেনদেনৰ লিপিবদ্ধকৰণ, খতিয়নভুক্তি আৰু ইবিলাকক সন্তুলন কৰাৰ সমগ্ৰ পদ্ধতিত ব্যাখ্যা কৰি তলত এটা উদাহৰণৰ সহায়ত হিচাপ সন্তুলন কৰাৰ অনুশীলন কৰা হ'ল।

তাৰিখ	বিশদ
2005	
এপ্ৰিল 01	নগদ 100,000 টকাৰে ব্যৱসায় আৰম্ভ কৰিলে।
	40,000 টকা বেংকত জমা দিলে।
	নগদ ক্ৰয় আচবাব 600 টকা, মাটি 42,000 টকা
	ইলেকট্ৰিক তাঁৰ আৰু প্লাগ ক্ৰয় কৰাৰ বাবে মেচাৰ্চ মলিকা এণ্ড ব্ৰাদাৰ্চক 17000 টকাৰ চেক প্ৰদান কৰিলে।
এপ্ৰিল 04	চালান নং 544 অনুসৰি মেচাৰ্চ হন্দা কোম্পানীৰ পৰা ক্ৰয় ঃ
	i) প্ৰতিটোত 50 টকাকৈ Smg Ltd ৰ 1000 ৱাটৰ 28 টা ইমাৰচন হিটাৰ আৰু
	ii) প্ৰতিটোত 35 টকাকৈ 40 টা টিউব লাইট, বাণিজ্যিক বাট্টা 12.5%
এপ্ৰিল 04	মনোহাৰী ক্ৰয় নগদ 2300 টকা
এপ্ৰিল 05	মেৰ্চাচ দয়াল ট্ৰেডাৰ্চৰ পৰা 6% হাৰত 25000 টকা ঋণ ললে আৰু পিচদিনা টকাখিনি বেংকত জমা দিলে।
এপ্ৰিল 05	গাড়ীভাৰা 40 টকা আৰু অন্যান্য ভৰণি 20 টকা পৰিশোধ কৰিলে।
এপ্ৰিল 06	চালান নং 125 অনুসৰি মেচাৰ্চ বুৰাৰী লিমিটেডৰ পৰা হিচাপত ক্ৰয়
	i) প্ৰতিটোত 40 টকাকৈ 50 টা টেবুল লেম্প (ইউনিভাৰ্চেল)
	ii) প্ৰতিটোত 125 টকাকৈ 20 টা ইলেকট্ৰিক কেটলি (সাধাৰণ)
	iii) প্ৰতিটোত 300 টকাকৈ 5 টা ইলেকট্ৰিক ইষ্ত্ৰি, বাণিজ্যিক বাট্টা 20%
এপ্ৰিল 07	চালান নং 871 অনুসৰি মেচাৰ্চ বুৰাৰী লিমিটেডৰ পৰা হিচাপত ক্ৰয়
	i) প্ৰতিটোত 60 টকাকৈ 1000 ৱাটৰ 10 টা ইমাৰচন হিটাৰ
	ii) প্ৰতিটোত 100 টকাকৈ 5 টা টেবুল লেম্প
	iii) প্ৰতিটোত 320 টকাকৈ 2 টা ইলেকট্ৰিক ইষ্ত্ৰি।
এপ্ৰিল 08	চালান নং 880 অনুসৰি মেচাৰ্চ কাপাদিয়াক বাকীত বিক্ৰয়
	i) প্ৰতিটোত 60 টকাকৈ 15 টা ইমাৰচন হিটাৰ
	ii) প্ৰতিটোত 38 টকাকৈ 15 টা টিউব লাইট।
এপ্ৰিল 10	ৰামনিকৰ পৰা ঘূৰাই পালে
	i) 2 টা ইমাৰচন হিটাৰ

	ii) এটা ইলেকট্ৰিক ইস্ত্ৰি
এপ্রিল 11	চেকেৰে ভাড়া পৰিশোধ 4000 টকা
এপ্রিল 11	মেচাৰ্চ ৰংটাৰ পৰা নগদ ক্ৰয়
	i) প্ৰতিটোত 45 টকাকৈ 100 ৱাটৰ 5 টা ইমাৰচন হিটাৰ
এপ্রিল 12	বুৰাৰী লিমিটেডক পণ্য ফিৰৎ
	i) 3 টা টেবুল লেম্ব (ইউনিভাৰ্চেল)
	ii) 2 টা ইলেকট্ৰনিক কেটলি
	iii) এটা ইলেকট্ৰিক ইস্ত্ৰি
এপ্রিল 15	কোৱালিটি ফাৰ্ণিচাৰ লিমিটেডৰ পৰা 8000 টকাৰ আচবাব হিচাপত ক্ৰয়
এপ্রিল 16	বিজ্ঞাপনৰ বাবে পৰিশোধ 1200 টকা
এপ্রিল 18	চালান নং 902 অনুসৰি মেচাৰ্চ দমনক হিচাপত বিক্ৰয় ঃ
	প্ৰতিটোত 130 টকাকৈ 10 টা ইলেক ট্ৰিক কেটলি (সাধাৰণ)
এপ্রিল 19	চালান নং 205 অনুসৰি মেচাৰ্চ কোচাৰ কোম্পানীৰ পৰা বাকীত ক্ৰয় ঃ
	i) প্ৰতিটোত 600 টকাকৈ 25 টা ইলেকট্ৰিক মিক্সাৰ
	ii) প্ৰতিটোত540 টকাকৈ 40 টা ইলেক ট্ৰিক ইস্ত্ৰি (বিশেষ) বাণিজ্যিক বাট্টা 20%
এপ্রিল 20	বিল নং 925 অনুসৰি মেচাৰ্চ ৰামনিকৰ পৰা হিচাপত বিক্ৰয় প্ৰতিটোত 600 টকাকৈ 4 টা ইলেকট্ৰিক মিক্সাৰ
এপ্রিল 21	সম্পূৰ্ণ আৰু চূড়ান্ত নিষ্পত্তিৰ বাবদ মেচাৰ্চ ৰামনিকৰ পৰা 3700 টকাৰ চেক পালে। চেখখন দুদিন পিচত বেংকত জমা দিলে।
এপ্রিল 21	সম্পূৰ্ণ আৰু চূড়ান্ত নিষ্পত্তিৰ বাবদ মেচাৰ্চ ৰামনিকৰ পৰা 3700 টকাৰ চেক পালে। চেখখন দুদিন পিচত বেংকত জমা দিলে।
এপ্রিল 21	চালান নম্বৰ 157 অনুসৰি মেৰ্চাচ বুৰাৰী লিমিটেডৰ পৰা বাকীত ক্ৰয়
	i) প্ৰতিটোত 125 টকাকৈ 10 টা ইলেকট্ৰিক কেটলি
	ii) প্ৰতিটোত 80 টকাকৈ 20 টা ইলেক ট্ৰিক লেম্ব। বাণিজ্যিক বাট্টা 20%
এপ্রিল 23	চালান নম্বৰ 958 অনুসৰি মেৰ্চাচ নুতনৰ হিচাপত বিক্ৰয়
	i) প্ৰতিটোত 600 টকাকৈ 2 টা ইলেকট্ৰিক মিক্সাৰ
এপ্রিল 23	14,500 টকাৰ ইলেকট্ৰিক তাঁৰ আৰু প্লাগ নগদ বিক্ৰয়, নগদ বাট্টা প্ৰদান 200 টকা।

এপ্রিল 24	মেচাৰ্চ হিতেশৰ পৰা নগদ ক্রয় i) প্রতিখনত 740 টকাকৈ 5 খন ইলেকট্রিক পাংখা (ফেন)
এপ্রিল 25	ইলেকট্রিবিটি বিল পৰিশোধ 1320 টকা
এপ্রিল 25	মেচাৰ্চ বুৰাৰী লিমিটেডক সম্পূর্ণ আৰু চূড়ান্ত পৰিশোধৰ বাবদ চেক প্রদান আৰু তেওঁলোকে 320 টকা বাট্টা প্রদান কৰিলে।
এপ্রিল 26	মেচাৰ্চ মোহিত মার্টৰ হিচাপৰ পৰা 3,200 টকাৰ মনোহাৰী ক্রয়।
এপ্রিল 27	চালান নং 981 অনুসৰি মেচাৰ্চ দামনৰ হিচাপত বিক্রয় i) প্রতিটোত 100 টকাকৈ 15 টা টেবুল লেম্ব ii) প্রতিটোত 80 টকাকৈ 10 টা ইমাৰচন হিটাৰ
এপ্রিল 28	বেংকত জমা দিয়া হ'ল 5,000 টকা।
এপ্রিল 30	ব্যক্তিগত ব্যৱহাৰৰ বাবে বেংকৰ পৰা আহৰণ 8,000 টকা।
এপ্রিল 30	টেলিফোন বিলৰ বাবে চেকেৰে 2,700 টকা পৰিশোধ
এপ্রিল 30	বীমাৰ বাবে চেকেৰে 1,600 টকা পৰিশোধ
এপ্রিল 30	মেচাৰ্চ হুণ্ডা কোম্পানীক চেক প্রদান কৰিলে আৰু 2,450 ট কাৰ আৰু মেচাৰ্চ কোম্পানীক 28,000 টকাৰ চেক প্রদান কৰিলে আৰু 1,280 টকাৰ বাট্টা তেওঁলোকে প্রদান কৰিলে।

ক্রয় (জাবেদা) বহী

Purchase (Journal) Book

তাৰিখ	চালান নং	যোগানকাৰীৰ নাম (ক্রেডিট কৰিবলগীয়া হিচাপ)	খঃ পৃঃ	টকাৰ পৰিমাণ টকা
2005				
এপ্রিল 04	544	হোণ্ডা কোম্পানী		2,450
এপ্রিল 06	125	বুৰাৰী লিমিটেড		6,400
এপ্রিল 19	205	কোচাৰ কোম্পানী		29,280
এপ্রিল 21	157	বুৰাৰী লিমিটেড		2,280
এপ্রিল 30				40,410

বিক্ৰয় (জাবেদা) বহী
Sales (Journal) Book

তাৰিখ	চালান নং	গ্ৰাহকৰ নাম (ডেবিট কৰিবলগীয়া হিচাপ)	খঃ পৃঃ	টকাৰ পৰিমাণ টকা
2005				
এপ্ৰিল 07	871	ৰামনীক		1,740
এপ্ৰিল 08	880	কাপাদিয়া		1,470
এপ্ৰিল 18	902	দামন		1,300
এপ্ৰিল 20	925	ৰামনীক		2,400
এপ্ৰিল 23	958	নুতন		1,200
এপ্ৰিল 27	981	দামন		2,300
এপ্ৰিল 30				10,410

ক্ৰয় ফিৰৎ (জাবেদা) বহী
Purchase Return (Journal) Book

তাৰিখ	ডেবিট	যোগানকাৰীৰ নাম (ডেবিট কৰিবলগীয়া হিচাপ)	খঃ পৃঃ	টকাৰ পৰিমাণ টকা
2005				
এপ্ৰিল 12	871	বুৰাৰী লিমিটেড		632
এপ্ৰিল 30				632

বিক্ৰয় ফিৰৎ (জাবেদা) বহী
Sales Return (Journal) Book

তাৰিখ	ক্ৰেডিট	গ্ৰাহকৰ নাম (ক্ৰেডিট কৰিবলগীয়া হিচাপ)	খঃ পৃঃ	টকাৰ পৰিমাণ টকা
এপ্ৰিল 10		ৰামনীক		440
এপ্ৰিল 30				440

প্ৰকৃত জাবেদা
(Journal Proper)

তাৰিখ	বিৱৰণ		খঃ পৃঃ	ডেবিট টকাৰ পৰিমাণ	ক্ৰেডিট টকাৰ পৰিমাণ
2005 এপ্ৰিল 15	আচবাব হিচাপ	ডে.		8,000	
	কোৱালিটি ফাৰ্ণিচাৰ হিচাপলৈ				8,000
	(বাকীত আচবাব ক্ৰয়)				
এপ্ৰিল 25	বুৰাৰী লিমিটেড হিচাপ	ডে.		320	
	বাট্টা হিচাপলৈ				320
	(বাট্টা প্ৰাপ্তি)				
এপ্ৰিল 26	মনোহাৰী হিচাপ	ডে.		3,200	
	মোহিত মাৰ্ট হিচাপলৈ				3,200
	(মনোহাৰী সামগ্ৰী বাকীত ক্ৰয়)				
এপ্ৰিল 30	কোচাৰ হিচাপ	ডে.		1,280	
	বাট্টা হিচাপলৈ				1,280
	(বাট্টা প্ৰাপ্তি)				
	মুঠ			12,800	12,800

নগদ বহী (Cash Book)

ডে. ক্ৰে

তাৰিখ	বিৱৰণ	খঃ পৃঃ	নগদ টকা	বেংক	তাৰিখ	বিৱৰণ	খঃ পৃঃ	নগদ টকা	বেংক
2005					2005				
এপ্ৰিল 01	মূলধন		1,000		এপ্ৰিল 02	বেংক	বি	40,000	
02	নগদ টকা	বি		40,000	02	আচবাব		6,000	
05	6% ঋণ		25,000		02	মাটি		42,000	
06	নগদ টকা	বি		25,000	03	ক্ৰয়			17,000

21	ৰামনীক		3,700		04	মনোহাৰী		2,300	
23	নগদ টকা	বি		3,700	05	বিভিন্ন খৰচ		100	
23	বিক্রী		14,500		06	বেংক	বি	25,000	
28	নগদ টকা			5,000	11	ভাড়া			4,000
					11	ক্রয়		225	
					16	বিজ্ঞাপন		1,200	
					23	বেংক	বি	3,700	
					24	ক্রয়		3,700	
					25	বিজুলী ব্যয়		1,320	
					25	বুৰাৰী লিমিটেড			7,728
					28	বেংক	বি	5,000	
					30	আহৰণ		8,000	
					30	টেলিফোন ব্যয়			2,700
					30	বীমা			1,600
					30	হুন্দা কোম্পানী			2,450
					30	কোচাৰ এণ্ড কো.			28,000
					30	উদ্বৃত্ত, আগলৈ		4,655	10,222
মে			1,43,200	73,700				1,43,200	73,700
01	উদ্বৃত্ত, আগৰ পৰা		4,655	10,222					

এতিয়া লিপিবদ্ধ কৰা লেনদেনসমূহ খতিয়নলৈ স্থানান্তৰ কৰ হ'ব।

মূলধন হিচাপ

(Capital Account)

ডে. ক্রে.

তাৰিখ	বিৱৰণ	জাঃ পৃঃ	টকাৰ পৰিমাণ	তাৰিখ	বিৱৰণ	জাঃ পৃঃ	টকাৰ পৰিমাণ
2005 এপ্রিল 30	উদ্বৃত্ত, আগলৈ		1,00,000	2005 April 1	নগদ টকা		1,00,000
			1,00,000				1,00,000

6% ঋণৰ হিচাপ

(6% Loan Account)

ডে. ক্রে.

তাৰিখ	বিৱৰণ	জাঃ পৃঃ	টকাৰ পৰিমাণ	তাৰিখ	বিৱৰণ	জাঃ পৃঃ	টকাৰ পৰিমাণ
2005				2005			
এপ্রিল 30	উদ্বৃত্ত, আগলৈ		25,000	এপ্রিল 5	নগদ টকা		25,000
			25,000				25,000

ৰামনিকৰ হিচাপ

(Ramneek's Account)

ডে. ক্রে.

তাৰিখ	বিৱৰণ	জাঃ পৃঃ	টকাৰ পৰিমাণ	তাৰিখ	বিৱৰণ	জাঃ পৃঃ	টকাৰ পৰিমাণ
2005				2005			
এপ্রিল 7	বিক্ৰী		1,740	এপ্রিল 10	বিক্ৰী ফিৰৎ		440
এপ্রিল 20	বিক্ৰী		2,400	এপ্রিল 21	নগদ টকা		3,700
			4,140				4,140

বিক্ৰী হিচাপ

(Sales Account)

ডে. ক্রে.

তাৰিখ	বিৱৰণ	জাঃ পৃঃ	টকাৰ পৰিমাণ	তাৰিখ	বিৱৰণ	জাঃ পৃঃ	টকাৰ পৰিমাণ
				2005			
				এপ্রিল 23	নগদ টকা		14,500
				এপ্রিল 30	বিভিন্ন		10,410
							24,910

আচবাব হিচাপ

ডে. (Furniture Account) ক্রে.

তাৰিখ	বিৱৰণ	জাঃ পৃঃ	টকাৰ পৰিমাণ	তাৰিখ	বিৱৰণ	জাঃ পৃঃ	টকাৰ পৰিমাণ
2005				2005	উদ্বৃত্ত, আগলৈ		
এপ্ৰিল 2	নগদ টকা		6,000	এপ্ৰিল 30			14,000
এপ্ৰিল 15	কোৱালিটি ফাৰ্ণিচাৰ		8,000				
			14,000				14,000

মাটি হিচাপ

ডেঃ (Land Account) ক্রেঃ

তাৰিখ	বিৱৰণ	জাঃ পৃঃ	টকাৰ পৰিমাণ	তাৰিখ	বিৱৰণ	জাঃ পৃঃ	টকাৰ পৰিমাণ
2005				2005	উদ্বৃত্ত, আগলৈ		
এপ্ৰিল 2	নগদ টকা		42,000	এপ্ৰিল 30			42,000
			42,000				42,000

ক্ৰয় হিচাপ

ডেঃ (Purchases Account) ক্রেঃ

তাৰিখ	বিৱৰণ	জাঃ পৃঃ	টকাৰ পৰিমাণ	তাৰিখ	বিৱৰণ	জাঃ পৃঃ	টকাৰ পৰিমাণ
2005							
এপ্ৰিল 3	বেংক		17,000				
এপ্ৰিল 11	বেংক		225				
এপ্ৰিল 24	নগদ টকা		3,700				
এপ্ৰিল 30	বিভিন্ন		40,410				
			61,335				

মনোহাৰী হিচাপ
(Stationery Account)

ডেঃ ক্ৰেঃ

তাৰিখ	বিৱৰণ	জাঃ পৃঃ	টকাৰ পৰিমাণ	তাৰিখ	বিৱৰণ	জাঃ পৃঃ	টকাৰ পৰিমাণ
2005							
এপ্ৰিল 4	নগদ টকা		2,300				
এপ্ৰিল 26	মোহিত মাৰ্ট		3,200				
			5,500				

বিভিন্ন ব্যয় হিচাপ
(Miscellaneous Expenses Account)

ডেঃ ক্ৰেঃ

তাৰিখ	বিৱৰণ	জাঃ পৃঃ	টকাৰ পৰিমাণ	তাৰিখ	বিৱৰণ	জাঃ পৃঃ	টকাৰ পৰিমাণ
2005							
এপ্ৰিল 5	নগদ টকা		100				
			100				

ভাড়া হিচাপ
(Rent Account)

ডেঃ ক্ৰেঃ

তাৰিখ	বিৱৰণ	জাঃ পৃঃ	টকাৰ পৰিমাণ	তাৰিখ	বিৱৰণ	জাঃ পৃঃ	টকাৰ পৰিমাণ
2005							
এপ্ৰিল 4	বেংক		4,000				
			4,000				

বিজ্ঞাপন হিচাপ
(Advertisement Account)

ডে. ক্ৰে.

তাৰিখ	বিৱৰণ	জাঃ পৃঃ	টকাৰ পৰিমাণ	তাৰিখ	বিৱৰণ	জাঃ পৃঃ	টকাৰ পৰিমাণ
2005							
এপ্ৰিল 16	নগদ টকা		1,200				
			1,200				

বিজুলী ব্যয় হিচাপ
(Electric Charge Account)

ডেঃ ক্ৰেঃ

তাৰিখ	বিৱৰণ	জাঃ পৃঃ	টকাৰ পৰিমাণ	তাৰিখ	বিৱৰণ	জাঃ পৃঃ	টকাৰ পৰিমাণ
2005							
এপ্ৰিল 25	নগদ টকা		1,320				
			1,320				

আহৰণ হিচাপ
(Drawings Account)

ডেঃ ক্ৰেঃ

তাৰিখ	বিৱৰণ	জাঃ পৃঃ	টকাৰ পৰিমাণ	তাৰিখ	বিৱৰণ	জাঃ পৃঃ	টকাৰ পৰিমাণ
2005							
এপ্ৰিল 30	নগদ টকা		8,000				
			8,000				

টেলিফোন ব্যয় হিচাপ
(Telephone Account)

ডেঃ ক্ৰেঃ

তাৰিখ	বিৱৰণ	জাঃ পৃঃ	টকাৰ পৰিমাণ	তাৰিখ	বিৱৰণ	জাঃ পৃঃ	টকাৰ পৰিমাণ
2005							
এপ্ৰিল 30	বেংক		2,700				
			2,700				

বীমা হিচাপ
ডেঃ (Insurance Account) ক্রেঃ

তাৰিখ	বিৱৰণ	জাঃ পৃঃ	টকাৰ পৰিমাণ	তাৰিখ	বিৱৰণ	জাঃ পৃঃ	টকাৰ পৰিমাণ
2005 এপ্রিল 30	বেংক		1,600				
			1,600				

কোৱালিটী ফার্ণিচাৰ হিচাপ
ডেঃ (Quality Furniture Account) ক্রেঃ

তাৰিখ	বিৱৰণ	জাঃ পৃঃ	টকাৰ পৰিমাণ	তাৰিখ	বিৱৰণ	জাঃ পৃঃ	টকাৰ পৰিমাণ
2005 এপ্রিল 30	উদ্বৃত্ত, আগলৈ		8,000	2005 এপ্রিল 15	আচবাব		8,000
			8,000				8,000

মোহিত মার্ট হিচাপ
ডেঃ (Mohit Mart Account) ক্রেঃ

তাৰিখ	বিৱৰণ	জাঃ পৃঃ	টকাৰ পৰিমাণ	তাৰিখ	বিৱৰণ	জাঃ পৃঃ	টকাৰ পৰিমাণ
2005 এপ্রিল 30	উদ্বৃত্ত, আগলৈ		3,200	2005 এপ্রিল 26	মনোহাৰী		3,200
			3,200				3,200

ক্রয় ফিৰৎ হিচাপ
ডেঃ (Purchases Return Account) ক্রেঃ

তাৰিখ	বিৱৰণ	জাঃ পৃঃ	টকাৰ পৰিমাণ	তাৰিখ	বিৱৰণ	জাঃ পৃঃ	টকাৰ পৰিমাণ
				2005 এপ্রিল 30	বিভিন্ন		632
							632

হোণ্ডা কোম্পানী হিচাপ

ডেঃ (Honda Company Account) ক্ৰেঃ

তাৰিখ	বিৱৰণ	জাঃ পৃঃ	টকাৰ পৰিমাণ	তাৰিখ	বিৱৰণ	জাঃ পৃঃ	টকাৰ পৰিমাণ
2005				2005			
এপ্ৰিল 30	বেংক		2,450	এপ্ৰিল 04	ক্ৰয়		2,450
			2,450				2,450

বুৰাৰী লিমিটেড হিচাপ

ডেঃ (Burari Limited Account) ক্ৰেঃ

তাৰিখ	বিৱৰণ	জাঃ পৃঃ	টকাৰ পৰিমাণ	তাৰিখ	বিৱৰণ	জাঃ পৃঃ	টকাৰ পৰিমাণ
2005	ক্ৰয় ফিৰৎ		632	2005			
এপ্ৰিল 12	বেংক বাট্টা		7,728	এপ্ৰিল 06	ক্ৰয়		6,400
এপ্ৰিল 25	বাট্টা		320	এপ্ৰিল 21	ক্ৰয়		2,280
			8,680				8,680

কোচাৰ হিচাপ

ডেঃ (Kochar Account) ক্ৰেঃ

তাৰিখ	বিৱৰণ	জাঃ পৃঃ	টকাৰ পৰিমাণ	তাৰিখ	বিৱৰণ	জাঃ পৃঃ	টকাৰ পৰিমাণ
2005				2005			
এপ্ৰিল 30	বেংক		28,000	এপ্ৰিল 19	ক্ৰয়		29,280
	বাট্টা		1,280				
			29,280				29,280

বিক্ৰয় ফিৰৎ হিচাপ

ডেঃ (Sales Return Account) ক্ৰেঃ

তাৰিখ	বিৱৰণ	জাঃ পৃঃ	টকাৰ পৰিমাণ	তাৰিখ	বিৱৰণ	জাঃ পৃঃ	টকাৰ পৰিমাণ
2005							
এপ্ৰিল 30	বিভিন্ন		440				
			440				

কাপাদিয়া হিচাপ
(Kapadia Account)

ডেঃ ক্ৰেঃ

তাৰিখ	বিৱৰণ	জাঃ পৃঃ	টকাৰ পৰিমাণ	তাৰিখ	বিৱৰণ	জাঃ পৃঃ	টকাৰ পৰিমাণ
2005				2005			
এপ্ৰিল 8	বিক্ৰী		1,470	এপ্ৰিল 30	উদ্বৃত্ত, আগলৈ		1,470
			1,470				1,470

দামন হিচাপ
(Daman Account)

ডেঃ ক্ৰেঃ

তাৰিখ	বিৱৰণ	জাঃ পৃঃ	টকাৰ পৰিমাণ	তাৰিখ	বিৱৰণ	জাঃ পৃঃ	টকাৰ পৰিমাণ
2005				2005			
এপ্ৰিল 18	বিক্ৰী		1,300	এপ্ৰিল 30	উদ্বৃত্ত, আগলৈ		3,600
এপ্ৰিল 27	বিক্ৰী		2,300				
			3,600				3,600

নুতন হিচাপ
(Nutan Account)

ডেঃ ক্ৰেঃ

তাৰিখ	বিৱৰণ	জাঃ পৃঃ	টকাৰ পৰিমাণ	তাৰিখ	বিৱৰণ	জাঃ পৃঃ	টকাৰ পৰিমাণ
2005				2005			
এপ্ৰিল 23	বিক্ৰী		1,200	এপ্ৰিল 30	উদ্বৃত্ত, আগলৈ		1,200
			1,200				1,200

প্ৰাপ্ত বাট্টা হিচাপ
(Discount Received Account)

তাৰিখ	বিৱৰণ	জাঃ পৃঃ	টকাৰ পৰিমাণ	তাৰিখ	বিৱৰণ	জাঃ পৃঃ	টকাৰ পৰিমাণ
				2005			
				এপ্ৰিল 25	বুৰাৰী লিমিটেড		320
				এপ্ৰিল 30	কোচাৰ		1,280
							1,600

কি বুজিলা চোৱা - II

1. শুদ্ধ শব্দেৰে পূৰ কৰা ঃ
   (a) নগদ বহী এটা .... জাবেদা
   (b) প্ৰকৃত জাবেদাত কেৱল ... বাট্টাকহে লিখা হয়।
   (c) বাকীত কিনা পণ্য যোগানকাৰীক ফিৰৎ দিলে .... জাবেদাত লিখিব লাগে।
   (d) সম্পত্তি বাকীত বিক্ৰী কৰিলে .... ত লিখিব লাগে।
   (e) দ্বিস্তম্ভযুক্ত নগদ বহীত .... আৰু .... ৰ লগত জড়িত লেনদেনসমূহ লিখা হয়।
   (f) নগদ বহীৰ ডেবিট দিশৰ যোগফল ক্ৰেডিট দিশৰ যোগফলতকৈ ....
   (g) নগদ বহীত ...... লেনদেনসমূহো লিখা হয়।
   (h) দ্বি-স্তম্ভযুক্ত নগদ বহীত .... লেনদেনসমূহো লিখা হয়।
   (i) নগদ বহীৰ বেংক স্তম্ভই ক্ৰেডিট উদ্বৃত্ত দেখুওৱা মানে ....।
   (j) এক নিৰ্দিষ্ট সময়কালৰ আৰম্ভণিতে ক্ষুদ্ৰ নগদ ৰক্ষকক প্ৰদান কৰা টকাৰ পৰিমাণক ..... বোলা হয়।
   (k) পণ্য .... ক্ৰয় কৰিলে ক্ৰয় বহীত লিখা হয়।
2 তলত দিয়া বিবৃতিসমূহ 'সত্য' নে 'অসত্য' কোৱা ঃ
   (a) জাবেদা দ্বিতীয়তে প্ৰবিষ্টি কৰা বহী
   (b) এটা ডেবিট হিচাপ আৰু এটাতকৈ বেছি ক্ৰেডিট হিচাপথকা প্ৰবিষ্টিক যৌগিক প্ৰবিষ্টি (Compound Entry) বোলে।
   (c) সম্পত্তি বাকীত বিক্ৰী কৰিলে বিক্ৰয় জাবেদাত লিখা হয়।
   (d) নগদ আৰু বাকীত ক্ৰয় কৰিলে ক্ৰয় জাবেদাত লিখা হয়।
   (e) নগদ বিক্ৰীক বিক্ৰয় জাবেদাত লিখা হয়।
   (f) নগদ বহীত প্ৰাপ্তি আৰু পৰিশোধৰ লগত জড়িত লেনদেনসমূহ লিখা হয়।
   (g) খতিয়ন এটা সহায়কাৰী বহী (subsidiary book)
   (h) খুচুৰা নগদ বহীত ডাঙৰ পৰিশোধবিলাক লিখা হয়।
   (i) নগদ টকা প্ৰাপ্তি হ'লে নগদ বহীৰ ডেবিট দিশত দেখুৱাব লাগে।
   (j) নগদ বহীৰ ডেবিট আৰু ক্ৰেডিট দুয়োটা দিশত লিখা লেনদেনসমূহক বিপৰীত প্ৰবিষ্টি (Contra Entry) বুলি কোৱা হয়।
   (k) হিচাপৰ সন্তুলন মানে হ'ল ডেবিট আৰু ক্ৰেডিট পক্ষৰ যোগফল কৰা।
   (l) যন্ত্ৰ বাকীত ক্ৰয় কৰিলে ক্ৰয় জাবেদাত লিখা হয়।

অধ্যায়টোত পৰিচয় হোৱা মূল পদসমূহ ঃ

- ভুক্তি বা স্থানান্তৰ (Posting)
- দৈনিক বহী (Day Books)
- নগদ বহী (Cash Book)
- খুচুৰা নগদ বহী (Petty Cash Book)
- বিক্ৰয় ফিৰৎ (জাবেদা) বহী [Sales Return (Journal) Book]
- বিক্ৰয় (জাবেদা) বহী [Sales (Journal) Book)
- হিচাপৰ সন্তুলন [Balaning of Accounts]
- ক্ৰয় (জাবেদা) বহী [Purchase (Journal) Book]
- ক্ৰয় ফিৰৎ (জাবেদা) বহী [Purchase return (Journal) Book]

***শিকাৰ উদ্দেশ্যসমূহৰ সাৰাংশ** (Summary with Reference to Learning objectives)*

1. *জাবেদা* ঃ প্ৰাথমিক প্ৰবিষ্টিৰ মূল বহী
2. *নগদ বহী* ঃ সকলোবোৰ নগদ প্ৰাপ্তি আৰু নগদ পৰিশোধক লিখাৰ বাবে ব্যৱহাৰ কৰা বহী।
3. *খুচুৰা নগদ বহী* ঃ খুচুৰা নগদ টকা পৰিশোধ কৰিলে লিখাৰ বাবে ব্যৱহাৰ কৰা বহী।
4. *ক্ৰয় জাবেদা* ঃ এটা বিশেষ জাবেদা য'ত মাত্ৰ বাকীত ক্ৰয় কৰিলে লিখা হয়।
5. *বিক্ৰয় জাবেদা* ঃ এটা বিশেষ জাবেদা য'ত মাত্ৰ বাকী বিক্ৰয়সমূহ লিখা হয়।
6. *ক্ৰয় ফিৰৎ বহী* ঃ বিক্ৰয়ৰ বাবে বাকীত ক্ৰয় কৰা পণ্য ফিৰৎ দিলে এই বহীত লিখা হয়।
7. *বিক্ৰয় ফিৰৎ বহী* ঃ এই বহীত বাকীত বিক্ৰয় কৰা পণ্য ফিৰৎ পালে এই বহীত লিখা হয়।

অনুশীলনী

চমু উত্তৰ ঃ

1. নগদ বহীক জাবেদা আৰু খতিয়ন দুয়োটাই বুলি কিয় কোৱা হয়, চমুকৈ কোৱা।
2. বিপৰীত প্ৰবিষ্টিৰ উদ্দেশ্য কি?
3. বিশেষ উদ্দেশ্যৰ জাবেদাসমূহ কি কি ?
4. বিশেষ উদ্দেশ্যৰ জাবেদাসমূহ কি কি ?
5. খুচৰা নগদ বহী কি? ইয়াক কেনেকৈ প্ৰস্তুত কৰা হয়?
6. সহায়কাৰী জাবেদা ৰখাৰ উদ্দেশ্য কি ব্যাখ্যা কৰা।
7. বিক্ৰয় ফিৰৎ আৰু ক্ৰয় ফিৰৎৰ পাৰ্থক্য লিখা।
8. খতিয়ন পৃষ্ঠা মানে কি বুজা?
9. বাণিজ্যিক বাট্টা আৰু নগদ বাট্টাৰ মাজত পাৰ্থক্য কি কি?
10. জাবেদাৰ পৰা খতিয়ন প্ৰস্তুত কৰাৰ পদ্ধতিসমূহ লিখা।
11. খুচুৰা নগদ বহীৰ অগ্ৰিম প্ৰদত্ত ধনৰ পৰিমাণ বুলিলে কি বুজা?

দীৰ্ঘ উত্তৰ ঃ

1. বিশেষ উদ্দেশ্যৰ বহী বনোৱাৰ আৱশ্যকতা ব্যাখ্যা কৰা।
2. নগদ বহী কি? নগদ বহীৰ প্ৰকাৰসমূহ ব্যাখ্যা কৰা।
3. বিপৰীত প্ৰবিষ্টি কি? দ্বি-স্তম্ভযুক্ত নগদ বহী প্ৰস্তুতকৰণত ইয়াক কেনেদৰে লিখা হয়?
4. খুচুৰা নগদ বহী কি? খুচুৰা নগদ বহীৰ সুবিধাসমূহ লিখা।
5. জাবেদাৰ উপ-বিভাজনৰ সুবিধা ব্যাখ্যা কৰা।
6. হিচাপৰ সন্তুলন বুলিলে কি বুজা?

সাংখিক প্ৰশ্ন

সৰল নগদ বহী

1. তলৰ লেনদেনসমূহ ডিচেম্বৰ, 2005 ৰ সৰল নগদ বহীত ভৰ্ত্তি কৰা ঃ

		টকা
01.	হাতে জমা নগদ টকা	12,000
05.	ভানুৰ পৰা নগদ টকা প্ৰাপ্তি	4,000
07.	ভাড়া পৰিশোধ	2,000
10.	মুৰাৰীৰ পৰা পণ্য নগদ ক্ৰয়	6,000
15.	পণ্য নগদ বিক্ৰয়	9,000
18.	মনোহাৰী ক্ৰয়	300
22.	বাহুলক হিচাপত নগদ টকা পৰিশোধ	2,000
28.	দৰমহা পৰিশোধ	1,000
30.	ভাড়া পৰিশোধ	500

(উত্তৰ ঃ হাতে জমা নগদ টকা 13,200)

2. নবেম্বৰ, 2005 ৰ তলৰ লেনদেনসমূহ এটা সৰল নগদ বহীত লিখা ঃ

		টকা
01.	হাতে জমা নগদ টকা	12,500
04.	হৰিক নগদ টকা প্ৰদান	600
07.	পণ্য ক্ৰয়	800
12.	অমিতৰ পৰা প্ৰাপ্তি	1,960

16.	পণ্য নগদ বিক্ৰী	800
20.	মনিষক প্ৰদান	590
25.	গাড়ীভাড়া পৰিশোধ	100
31.	দৰমহা পৰিশোধ	1,000

(উত্তৰ ঃ হাতে জমা নগদ টকা 12,170)

3. ডিচেম্বৰ, 2005 ৰ তলৰ লেনদেনসমূহ এটা সৰল নগদ বহীত লিখা ঃ

		টকা
01.	হাতে জমা নগদ টকা	7,750
06.	চনুক প্ৰদান	45
08.	পণ্য ক্ৰয়	600
15.	প্ৰকাশৰ টকা প্ৰাপ্তি	960
20.	নগদ বিক্ৰী	500
25.	এচ কুমাৰক প্ৰদান	1,200
30.	ভাড়া পৰিশোধ	600

(উত্তৰ ঃ হাতে জমা নগদ টকা 6,765)

বেংক স্তম্ভযুক্ত নগদ বহী

4. ডিচেম্বৰ, 2005 ৰ তলত দিয়া লেনদেনসমূহ এটা বেংক স্তম্ভযুক্ত নগদ বহীত লিখা ঃ

		টকা
01.	নগদ টকাৰে ব্যৱসায় আৰম্ভ	80,000
04.	বেংক জমা	50,000
10.	ৰাহুলৰ পৰা নগদ টকা প্ৰাপ্তি	1,000
15.	নগদ টকাৰে পণ্য ক্ৰয়	8,000
22.	চেকেৰে পণ্য ক্ৰয়	10,000
25.	শ্যামক নগদ টকা প্ৰদান	20,000
30.	কাৰ্য্যালয়ৰ ব্যৱহাৰৰ বাবে বেংকৰ পৰা আহৰণ	2,000
31.	চেকেৰে ভাড়া পৰিশোধ	1,000

(উত্তৰ ঃ নগদ টকা হাতে জমা 5000 টকা, বেংকত জমা টকা 37,000 টকা)

5. ডিচেম্বৰ, 2005 ৰ তলত তথ্যসমূহৰ পৰা এটা দ্বি-স্তম্ভযুক্ত নগদ বহী প্ৰস্তুত কৰা।

		টকা
01.	নগদ টকাৰে ব্যৱসায় আৰম্ভ	1,20,000
03.	নগদ টকা বেংকত জমা	50,000
05.	সুস্মিতাৰ পৰা পণ্য ক্ৰয়	20,000
06.	দীনকৰণ পণ্য বিক্ৰী আৰু চেক প্ৰাপ্তি	20,000
10.	সুস্মিতাক নগদ টকা প্ৰদান	20,000
14.	ডিচেম্বৰ 06 তাৰিখত পোৱা চেকখন বেংকত জমা	
18.	ৰাণীক পণ্য বিক্ৰী	12,000
20.	নগদ টকাৰে গাড়ী ভাড়া পৰিশোধ	500
22.	ৰাণীৰ পৰা নগদ প্ৰাপ্তি	12,000
27.	দস্তুৰি প্ৰাপ্তি	5,000
30.	ব্যক্তিগত ব্যৱহাৰৰ বাবে নগদ টকা আহৰণ	2,000

(উত্তৰ ঃ নগদ টকা হাতে জমা 5000 টকা, বেংকত জমা টকা 70,000 টকা)

6. ডিচেম্বৰ, 2005 ৰ তলত লেনদেনসমূহ মেচাৰ্চ অম্বিকা ট্ৰেডাৰ্চৰ দ্বি-স্তম্ভযুক্ত নগদ বহী লিখা।

		টকা
01.	নগদ টকাৰে ব্যৱসায় আৰম্ভ	50,000
03.	ICICI বেংকত হিচাপ খুলিলে	30,000
05.	নগদ টকাৰে পণ্য ক্ৰয়	10,000
10.	নগদ টকাৰে কাৰ্য্যালয়ৰ যন্ত্ৰ ক্ৰয়	5,000
10.	ৰোহনক পণ্য বাকীত বিক্ৰী কৰিলে আৰু চেক পালে	7,000
18.	নগদ বিক্ৰয়	8,000
20.	ৰোহণৰ চেকখন বেংকত জমা দিলে	
22.	চেকেৰে গাড়ী ভাড়া পৰিশোধ	500
25.	ব্যক্তিগত ব্যৱহাৰৰ বাবে নগদ ধন আহৰণ	2,000
30.	চেকেৰে ভাড়া পৰিশোধ	1,000

(উত্তৰ ঃ হাতে জমা নগদ টকা 11,000 টকা, বেংকত জমা টকা 35,500 টকা)

7. ডিচেম্বৰ , 2005 ৰ তলত দিয়া তথ্যসমূহৰ পৰা দ্বি-স্তম্ভযুক্ত নগদ বহী প্ৰস্তুত কৰা।

		টকা
01.	হাতে জমা নগদ টকা	7,500
	বেংক জমাতিৰিক্ত	3,500
03.	মজুৰী পৰিশোধ	200
05.	নগদ বিক্ৰী	7,000
10.	নগদ টকা বেংকত জমা	4,000
10.	পণ্য ক্ৰয় আৰু চেকেৰে পৰিশোধ	2,000
18.	ভাড়া পৰিশোধ	500
20.	ব্যক্তিগত খৰচৰ বাবে বেংকৰ পৰা আহৰণ	400
22.	দৰমহা পৰিশোধ	1,000

(উত্তৰ ঃ হাতে জমা নগদ টকা 8,800 টকা, বেংকত জমা টকা 1,300 টকা)

8. জানুৱাৰী , 2005 ৰ তলত দিয়া তথ্যসমূহৰ পৰা মেচাৰ্চ মোহিত ট্ৰেডাৰ্চৰ দ্বি-স্তম্ভযুক্ত নগদ বহীত লিখা।

		টকা
01.	হাতে জমা নগদ টকা	3,500
	বেংকত জমাতিৰিক্ত	2,300
03.	নগদ টকাৰে পণ্য ক্ৰয়	1,200
05.	মজুৰী পৰিশোধ	200
10.	নগদ বিক্ৰী	8,000
15.	বেংকত জমা	6,000
22.	পণ্য বিক্ৰী কৰি চেক পালে আৰু সিদিনাই বেংকত জমা' কৰা হ'ল	2,000
23.	চেকেৰে ভাড়া পৰিশোধ	1,200
28.	ব্যক্তিগত ব্যৱহাৰৰ বাবে বেংকৰ পৰা আহৰণ	1,000
31.	চেকেৰে পণ্য ক্ৰয়	1,000

(উত্তৰ ঃ হাতে জমা নগদ টকা 4,100 টকা, বেংকত জমা টকা 2,500 টকা)

9. তলৰ লেনদেনসমূহৰ সহায়ত ডিচেম্বৰ 2005 ৰ এটা দ্বি-স্তম্ভযুক্ত নগদ বহী প্ৰস্তুত কৰা।

		টকা
01.	হাতে জমা নগদ টকা	17,500
	বেংকত জমা	5,000
03.	নগদ টকাৰে পণ্য ক্রয়	3,000
05.	জচমিতৰ পৰা চেক পালে	10,000
08.	নগদ বিক্রী	7,000
10.	জচমিতৰ চেকখন বেংকত জমা	20,000
12.	পণ্য ক্রয় আৰু চেক প্রদান	1,000
15.	সংস্থাপন ব্যয় বেংকেৰে পৰিশোধ	7,000
18.	নগদ বিক্রী	10,000
20.	বেংকত জমা	500
24.	বাণিজ্যিক ব্যয় প্রদান	6,000
27.	চেকত দস্তুৰি প্রাপ্তি	2,000
29.	ভাড়া পৰিশোধ	1,200
30.	ব্যক্তিগত খৰচৰ বাবে নগদ টকা আহৰণ	6,000
31.	দৰমহা পৰিশোধ	

(উত্তৰ ঃ হাতে জমা নগদ টকা 8,800 টকা, বেংকত জমা 10,000 টকা)

10. 2005 চনৰ 1ডিচেম্বৰত মেচার্চ ৰুচি ট্রেডার্চে নিম্ন উদ্বৃত্তৰে তেওঁলোকৰ নগদ বহী আৰম্ভ কৰে, হাতে জমা 1,354 টকা বেংকৰ চলিত হিচাপৰ উদ্বৃত্ত 7,560 টকা । ডিচেম্বৰ 2005 মাহত তেওঁৰ আন লেনদেনসমূহ তলত দিয়া হ'ল—

		টকা
03.	নগদ বিক্রী	2,300
05.	পণ্য ক্রয়, চেক প্রদান	6,000
08.	নগদ বিক্রী	10,000
12.	বাণিজ্যিক ব্যয় পৰিশোধ	700
15.	পণ্য বিক্রী, চেক প্রাপ্তি (সিদিনাই জমা)	20,000
18.	মটৰ গাড়ী ক্রয় আৰু চেক প্রদান	15,000

20.	মনীষাৰ পৰা চেক প্ৰাপ্তি (সিদিনাই জমা)	10,000
22.	নগদ বিক্ৰী	3,000
25.	মনীষাৰ চেকখন প্ৰত্যাখ্যান হৈ ঘূৰি আহিল	
28.	ভাড়া পৰিশোধ	2,000
29.	চেকেৰে টেলিফোন ব্যয় পৰিশোধ	500
31.	ব্যক্তিগত খৰছৰ বাবে টকা আহৰণ	2,000

বেংক স্তম্ভযুক্ত নগদ বহী প্ৰস্তুত কৰা।

(উত্তৰ ঃ হাতে জমা নগদ টকা 15,954 টকা, বেংকত জমা 6,060 টকা)

খুচৰা নগদ বহী

11. তলৰ লেনদেনসমূহৰ পৰা খুচৰা নগদ বহী প্ৰস্তুত কৰা। অগ্ৰিম প্ৰদত্ত ধনৰ পৰিমাণ 2,000 টকা।

		টকা
01.	গাড়ীভাৰা প্ৰদান	50
02.	এচ. টি. ডি. ভৰণি	20
02.	বাছ ভাৰা	20
03.	ডাক টিকট	30
04.	কৰ্মচাৰীৰ জলপান	80
06.	ডাক সেৱা ভৰণি	30
08.	গ্ৰাহকক জলপান	50
10.	গাড়ীভাৰা	35
15.	মেনেজাৰক টেক্সি ভাৰা প্ৰদান	70
18.	মনোহাৰী	65
20.	বাছভাৰা	10
22.	ফেক্স ভৰণি	30
25.	টেলিগ্ৰাম ভৰণি	35
27.	ডাক টিকট	200
29.	আচবাব মেৰামতি	105
30.	ধোৱাৰ খৰচ	115

31.	অন্যান্য ব্যয়	100

(উত্তৰ ঃ হাতে জমা 925 টকা)

12. 2005 চনৰ ৩০ ডিচেম্বৰ তাৰিখত শেষ হোৱা সপ্তাহটোৰ তলত দিয়া লেনদেনবোৰ লিখা। সাপ্তাহিক অগ্ৰিমৰ পৰিমাণ 500 টকা।

		টকা
24.	মনোহাৰী	100
25.	বাছভাৰা	12
25.	গাড়ী ভাৰা	40
26.	টেক্সি ভাৰা	80
27.	অস্থায়ী বনুৱাৰ মজুৰী	90
29.	ডাক টিকট	80

(উত্তৰ ঃ হাতে জমা 98 টকা)

অন্যান্য সহায়কাৰী বহী

13. মেচাৰ্চ গুপ্তা ট্ৰেডাৰ্চৰ জুলাই, 2005ৰ তলত দিয়া লেনদেন সমূহ ক্ৰয় (জাবেদা) বহীত লিখা।

01. চালান নং 20041 অনুসৰি ৰাহুল ট্ৰেডাৰ্চৰ পৰা ক্ৰয় ঃ
প্ৰতিটোত 60 টকাকৈ 40 টা ৰেজিষ্টাৰ
প্ৰতিটোত 15 টকাকৈ 80 টা জেলপেন
প্ৰতিটোত 20 টকাকৈ 50 টা নোট বুক
বাণিজ্যিক বাট্টা 10%

15. চালান নং 1132 অনুসৰি প্লোৰেল ষ্টেচনাৰচ পৰা ক্ৰয় ঃ
প্ৰতিটোত 8 টকাকৈ 40 টা চিয়াহীৰ পেড
প্ৰতিটোত 10 টকাকৈ 50 টা ফাইল
প্ৰতিটোত 20 টকাকৈ 200 টা ৰঙীণ বহী
বাণিজ্যিক বাট্টা 5%

23. চালান নং 3201 অনুসৰি লম্বা ফাৰ্ণিচাৰৰ পৰা ক্ৰয় ঃ
প্ৰতিখনত 600 টকাকৈ 2 খন চকী

প্ৰতিখনত 1000 টকাকৈ 1 খন মেজ

25. চালান নং 1111 অনুসৰি মুম্বাই ট্ৰেডাৰ্চৰ পৰা ক্ৰয় ঃ

প্ৰতিৰিমত 100 টকাকৈ 10 ৰিম কাগজ

প্ৰতিখনত 3 টকাকৈ 400 খন ড্ৰয়িং কাগজ

প্ৰতিটোত 40 টকাকৈ 20 পেকেট ওৱাটাৰ কালাৰ

14. মেচাৰ্চ বানচাল ইলেক্ট্ৰনিকচৰ বিক্ৰয় (জাবেদা) বহীত তলত দিয়া লেনদেন সমূহ লিখা।

চেপ্তেম্বৰ 01. বিল নং 4321 অনুসৰি অমিত ট্ৰেডাৰ্চক বিক্ৰয় ঃ

প্ৰতিটোত 70 টকাকৈ 20 টা পোকেট ৰেডিঅ

প্ৰতিটোত 800 টকাকৈ 2 টা টি. ভি. চেট, বগা কলা (6 inch).

10. বিল নং 4351 অনুসৰি অৰুণ ইলেক্ট্ৰিকেলচক বিক্ৰয় ঃ

প্ৰতিটোত 3000 টকাকৈ 5 টা টি. ভি. চেট, বগা কলা (20 inch).

প্ৰতিটোত 4800 টকাকৈ 2 টা টি. ভি. চেট, ৰঙীণ কলা (21 inch).

22. বিল নং 4399 অনুসৰি হোণ্ডা ইলেক্ট্ৰনিক্সক বিক্ৰয় ঃ

প্ৰতিটোত 600 টকাকৈ 10 টা টেপ ৰেকৰ্ডাৰ

প্ৰতিটোত 300 টকাকৈ 5 ওৱাকমেন

28. বিল নং 4430 অনুসৰি হৰিশ ট্ৰেডাৰ্চক বিক্ৰয় ঃ

প্ৰতিটোত 800 টকাকৈ 10 টা মিক্সাৰ জুইছাৰ গ্ৰিণ্ডাৰ

(উত্তৰ ঃ বিক্ৰয় বহীৰ যোগফল 43,100 টকা)

15. তলত দিয়া লেনদেন সমূহৰ সহায়ত 2006 চনৰ জানুৱাৰীৰ এটা ক্ৰয় ফিৰৎ (জাবেদা) বহী প্ৰস্তুত কৰা ঃ

	টকা
05. মেচাৰ্চ কাৰ্ত্তিক ট্ৰেডাৰ্চক পণ্য ফিৰৎ	1,200
10. চাহিল প্ৰাঃ লিমিটেডক পণ্য ফিৰৎ	2,500

17. মেচাৰ্চ কোহিনুৰ ট্ৰেডাৰ্চক 2000 টকা লিখিত মূল্যৰ ৰ পৰা 10% বাণিজ্যিক বাট্টা বাদ দি পণ্য ফিৰৎ

28. মেচাৰ্চ কোহিনুৰ ট্ৰেডাৰ্চলৈ বহিৰ্গত ফিৰৎ 550

(উত্তৰ ঃ ক্রয় ফিৰৎ (জাবেদা) বহীৰ মুঠ যোগফল 6,050 টকা)

16. মেচার্চ বানচাল ইলেক্ট্রনিকছৰ নৱেম্বৰ 2005, মাহৰ তলত দিয়া লেনদেনসমূহৰ পৰা এটা আগত ফিৰৎ (জাবেদা) বহী প্রস্তুত কৰা ঃ

	টকা
04. মেচার্চ গুপ্তা ট্রেডার্চ পণ্য ফিৰৎ দিলে	1,500
10. মেচার্চ হৰিশ ট্রেডার্চে পণ্য ফিৰৎ দিলে	800
18. মেচার্চ ৰাহুল ট্রেডার্চ পণ্য গুণগত নোহোৱা বাবে ফিৰৎ দিলে	1,200
28. সুশীল ট্রেডার্চৰ পৰা পণ্য ফিৰৎ	1,000

(উত্তৰ ঃ বিক্রয় ফিৰৎ বহীৰ যোগফল 4,500 টকা)

লিপিবদ্ধকৰণ, খতিয়ান ভুক্তি আৰু সন্তুলন

17. ফেব্রুৱাৰী 2006, মাহৰ তলত দিয়া লেনদেনৰ সহায়ত উপযুক্ত সহায়কাৰী বহী প্রস্তুত কৰা আৰু খতিয়ন ভুক্ত কৰা

	টকা
01. শচীনক পণ্য বিক্রী	5,000
04. কুশল ট্রেডার্চৰ পৰা ক্রয়	2,480
06. মনীষ ট্রেডার্চক পণ্য বিক্রী	2,100
07. শচীনে পণ্য ফিৰৎ দিলে	600
08. কুশল ট্রেডার্চক পণ্য ফিৰৎ	280
10. মুকেশলৈ বিক্রী	3,300
14. কুণাল ট্রেডার্চৰ পৰা ক্রয়	5,200
15. তৰুণৰ পৰা আচবাব ক্রয়	3,200
17. নৰেশৰ পৰা ক্রয়	4,060
20. কুশল ট্রেডার্চক পণ্য ফিৰৎ	200
22. মুকেশৰ পৰা পণ্য ফিৰৎ	250
24. কিৰিট এণ্ড কো.ৰ পৰা দাম তালিকাৰ পৰা 10% বাণিজ্যিক বাট্টা বাদ দি পণ্য ক্রয়	5,700
25. শ্রীচান্দক পণ্য বিক্রী বাদ বাণিজ্যিক বাট্টা 5% 6,600	

26. ৰমেশ ব্ৰাডাৰ্চ বিক্ৰী	4,000
28. কিৰিট এণ্ড কো. লৈ বহিৰ্গত পণ্য বাদ বাণিজ্যিক বাট্টা 10%	1,000
28. ৰমেশ ব্ৰাডাৰ্চে পণ্য ফিৰৎ দিলে	500

(উত্তৰ ঃ মুঠ যোগফল বিক্ৰয় বহীৰ 20,670 টকা, ক্ৰয় বহীৰ 16,870 টকা, ক্ৰয় ফিৰৎ বহী 1,380 টকা, বিক্ৰয় ফিৰৎ বহী 1,350 টকা)

18. এপ্ৰিল 2006 তাৰিখত মেচাৰ্চ মাৰ্বল ট্ৰেডাৰ্চৰ উদ্বৃত্তসমূহ তলত দিয়া হ'ল ঃ

	টকা
হাতে জমা নগদ ধন	6,000
বেংকত জমা	12,000
প্ৰাপ্য বিল	7,000
ৰমেশ (ক্ৰেডিট)	3,000
মজুত পণ্য	5,400
প্ৰদেয় বিল	2,000
ৰাহুল (ডে.)	9,700
হিমাংশু (ডে.)	10,000

মাহটোৰ লেনদেনসমূহ ঃ

এপ্ৰিল 01. মনিষক পণ্য বিক্ৰী	3,000
02. ৰমেশৰ পৰা পণ্য ক্ৰয়	8,000
03. ৰাহুলৰ পৰা সম্পূৰ্ণ মীমাংসাৰ বাবদ নগদ প্ৰাপ্তি	9,200
05. হিমাংশুৰ হিচাপত নগদ টকা প্ৰাপ্তি	4,000
06. ৰমেশক চেকেৰে প্ৰদান	6,000
08. চেকেৰে ঘৰভাৰা পৰিশোধ	1,200
10. মনিষৰ পৰা নগদ প্ৰাপ্তি	3,000
12. নগদ বিক্ৰী	6,000
14. ৰমেশক পণ্য ফিৰৎ	1,000
15. ৰমেশক সম্পূৰ্ণ মীমাংসাৰ বাবদ নগদ টকা প্ৰদান	3,700
বাট্টা প্ৰাপ্তি	300

18. কুশলক পণ্য বিক্ৰী	10,000
20. বাণিজ্যিক খৰচ পৰিশোধ	200
21. ব্যক্তিগত খৰচৰ বাবে আহৰণ	1,000
22. কুশলে পণ্য ফিৰৎ দিলে	1,200
24. কুশলৰ পৰা নগদ প্ৰাপ্তি	6,000
26. মনোহাৰীৰ বাবে পৰিশোধ	100
27. ডাক ভৰণি	60
28. দৰমহা প্ৰদান	2,500
29. শীতল ট্ৰেডাৰ্চৰ পৰা পণ্য ক্ৰয়	7,000
30. কিৰিট লৈ পণ্য বিক্ৰী	6,000
হোণ্ডা ট্ৰেডাৰ্চৰ পৰা পণ্য ক্ৰয়	5,000

ওপৰৰ লেনদেনসমূহ জাবেদাকৰণ কৰা আৰু সিহঁতক খতিয়নভুক্ত কৰা।

তোমাৰ শিকনৰ পৰীক্ষাৰ মিলন তালিকা

কি বুজিলা চোৱা-I

a. (iv) b. (ii) c. (iii) d. (ii) e. (ii) f. (iv) g. (ii) h. (iii) i. (iii)

কি বুজিলা চোৱা -II

1. (a) সহায়কাৰী (b) নগদ টকা (c) ক্ৰয় ফিৰৎ (d) প্ৰকৃত জাবেদা
(e) নগদ টকা, বেংক (f) বেছি (g) ক্ৰডিট (h) বেংক
(i) জমাতিৰিক্ত (j) অগ্ৰিম (k) ক্ৰেডিট

2. (a) অসত্য (b) সত্য (c) অসত্য (d) অসত্য
(e) অসত্য (f) সত্য (g) সত্য (h) অসত্য
(i) সত্য (j) সত্য (k) অসত্য (l) অসত্য